Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 6 январь, 1977 шу. • 3 (5670). • Мах 2 кеп.

ВЕЖАРАШХА ЙОЛА БАРТ-ЦХЬОАГІЮ ГОЙТАР

4 январе Москве халар столица къахьегамхой, советски общественни организацей викалаш Чиле Коммунистически парте Генеральни секретарана новкъостана Луис Корваланана вІашагІкхетар - митинг.

Москвичаша дет тІара моаршал хетташ тІаийцар кхаь шерал совгІа фашистски набахтенашка чуваьлла сий долча Чилийски компарте денал дола кулгалхо. Из кІал ца вусаш сийларон цун къонахчалон низ. Іоткъам лоаттабераш духьала къовсам лоаттабара, чилийски лаьттан тІа демократи кортамукъален хилийтара тІехъа чилийски халкъа дегаш урагуттадора.

Нов. Л. Корваланаца цхьана президиуме бар — КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. П. Кириленко, КПСС ЦК Политбюро, член, КПСС ЦК-арча партийни тІахьожама Комитета председатель А. Я. Пельше. КПСС ЦК Политбюро член, КПСС МГК хьалхара секретарь В. В. Гришин, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, кІаьта ишта ВЦСПС председатель А. И. Шибаев, КПСС ЦК член, КПСС МК хьалхара секретарь В. И. Конотоп, КПСС ЦК член, ВЛКСМ ЦК Хьалхара секретарь, Е. М. Тяжельников, парте МГК а МК а секретараш, советски общественни организацей кулгалхой, производстве хьалха латтараш, культура Іилман деятелаш.

Укхаза бар — Бразильски коммунистически парте ЦК Генеральни секретарь Л. К. Престес, США коммунистически парте председатель Г. Уинстон, Уругвая коммунистически парте ЦК Хьалхара секретарь Р. Арисменди, Чиле халкъа цхьоагІон исполнительни секретарь К. Альмейда, профсоюзий Дерригдунен федераце председатель Э. Пасторино, Чиле компарте ЦК Политкомиссе членаш Г. Марин, О. Мильяс, А. Сорриалья, В. Тейтельбойм, Чиле социалистически парте Генеральни секретара заместитель А. Сепульведа, Чиле МАПУ яхача болхлой - ахархой парте ЦК член Х. Эстевес, Чиле тІема кувта леладу зуламаш тоххача Дунен халкъашта юкъерча комиссе председатель Я. Седерман, демократически кагирхой Дерригдунен федераце президент П. Лапичирелла.

Митинг хьайийллар нов. **В. В. Гришина.**

Советски Союза Коммунистически парте Московски городской комитета, Москван коммунистийи къахьегамхойи цІерагІа цо хІайха а дег тІара а моаршал хьаттар Советски Союза воккхача доттагІчунга, коммунизма идеялашта тІехьа цІаккха юхатІехьашка ца воалача къовсамхочунга, бокъонца волча революционерага новкъостага Луис Корваланага.

Пионераша зизаш лу новкъоста Луис Корвалана, президиума членашта. Зале гулбеннараша чІоагІа тІоараш тох.

Къамаьл де дош лу ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара **А. П. Кириленкона.**

Дукха ха йоаццаш, аьлар цо, фашистски Іазапах кІалхарваьккхав Чиле коммунистически парте Генеральни секретарь девал дола революционер, болхлой классен берригача къахьегамхойн гІулакхна тІехьа кІаьд ца луш къовсам лоаттабер, хІаьта хІанз вай воккха доттагІа, Советски Союза доттагІа новкъост Луис Корвалан укхаза вайца ва.

Москве Луис Корвалан хьакхьачача хьалхарча сахьаташка вежарашха из къаьнача Кремле тІаийцар КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева, хІаьта цунца безаме, дег тІара къамаьл а дир.

Тахан шуца цхьана вай укх зале гулденнад новкъост Корвалан мукъаваккхар санна дола лоархІаме политически хІама торжественно белгалдаккхар духьа.

Вай ленински парте Центральни Комитета, 16 миллион болча советски коммунистий, дерригача советски халкъа цІерагІа оаха Хьо даькъала вуш, веза новкъост Корвалан, фашистски диктатура Іазапах мукъаваларца.

Шин къамаьл чакхдоалаш нов. А. П. Кириленкос ловцаш даьхар къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча барт-цхьоагІонна, машаран демократенеи, социализмана тІехьарча къовсамхой доттагІала, Маркса, Энгельса, Ленина цІаккха а лергбоацача интернациональни дьсхама.

Нов. А. П. Кириленкос даьча къамаьлага чІоагІа теркам тІабахийта ла а дийгІар, хІаьта дІаьхдаь тІоараш детташ из дукхаза юкъагІ а даьхар. Цун къамаьла тІеххьара дешаш митинге хиннараша ура а гІайтта дІаьхдаь тІоараш детташ тІаийцар. Зале хьахоз ленински партена, пролетарски солидарностая интернационализманеи доаха ловцаш.

Гулбеннараша безаме тІа а эцаш митинге - вІашагІкхетаре къамаьлаш дир **К. Альмейдас, Я. Седермана, Э. Пасторинос,** Лихачева цІерагІча автозавода аьшкапхьарий бригадира **В. Е. Сапожникова.** Луис Корвалан мукъаваккхар белгалдоахар цар, машарен социализман низий йоккха котало я, из йоаккхача хьинаре дакъалаьцар КПСС-о, советски халкъо, дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламо, социалистически содружества мехкий халкъаша. Къаьстта дика хеташ а чІоагІа баркал оалаш а цар белгалдора новкъост Корвалана а Чиле берригача политзаключений а кхелаи уж мукъабахараи чІоагІа а леррагІа а йокхо яьр КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Леонид Ильич Брежнев хилар.

Дош лу Чиле коммунистически парте Генеральни секретара **Луис Корвалана.** Митинге дакъалоацараш чІоагІа, дІаьхдаь тІоараш детташ тІаэц из.

Нов. Л. Корвалана баркал аьлар советски халкъа, Советски Союза Коммунистически партена, Центральни Комитете, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежневна. Шо Чиле халкъаца чІоагІа а массе оагІорахьара а солидарность йолаш хилларо, аьлар цо, къаьгга хьагойт ленински принципашта, пролетарски интернационализмана шо тешаме хилар, миччахьа из яле а фашизмана духьал къовсам лоаттабара дунен тІарча дерригача халкъий кортамукъалена тІехьа хилар.

Митинге дакъалаьцараша чІоагІа теркам тІабахийта ладийгІар нов. Л. Корвалана даьча къамаьлага, дІаьхдаь тІоараш детташ из дукхаза юкъагІ а даьхар. Цун тІеххьара дешаш чІоагІа, дІаьхдаь тІоараш детташ тІаийцар.

Митинг - вІашагІкхетар дІакъовлаш председателал деш хиннача В. В. Гришина белгалдаьккхар, политически хьинар наьха санна айденнача хьале чакхъяьннача таханарча митинго советски наьха, чилийски къахьегамхоцара москвичий классови солидарность хьагойтилга, цар реакцеи фашизманеи духьала лоаттабу къовсам шерра хьаллоацилга хьахьехалга.

(ТАСС).

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ИСТОРЕ, МЕТТА, ЛИТЕРАТУРА ІИЛМА-ТОХКАМА ИНСТИТУТА «ЗНАК ПОЧЕТА» ЯХА ОРДЕН ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Исторически Іилман филологен даькъе, Іилман-педагогически кадраш кийчъеча доккхий гІулакхаш карагІдувларах «Знак Почета» яха орден лойла **Нохч-ГІалгІай историе, метта, литература Іилма-тохкама института.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
31 декабрь, 1976 шу.

ОКТЯБРА 60 ШУ ДИЗАРА НАКЪАДОЛХАШ

«Грозненски шурий» совхоза хьакхарч лелаеча Франгова Вера Игнатьевнах говзанч я оал. Керттерча даькъе хурскаш кхею цо. ХІаьта дика толамаш а доах.

Иштта цо лелаеча ши бутт баьннача хІара хурска дозал 12 килограмм хила дезача 15—16 килограмм хул. ХІанз март бетта чотах болх беш я дикагІа йола хьакхарч лелаер.

Кагирхой хьехамча а я Вера Игнатьевна. Ший говзали опыти къонача хьайбаш леладерашта дІалу цо.

— Ший болх бовзаш, безаш, хьинаре саг я Франгова. Уж мо къахьегамхой дукхагІа хилча дика дар,— йоах совхоза парткома секретара М. И. Шолуха.

Л. РУДСКИЙ.

СУРТА ТІА: «Грозненски шурий» совхоза хьакхарч лелаер В. Франгова.

Автора сурт.

Хьайбаш дика Іангара даргда

«Даьхенна — хьинаре къахьегам» яхача девизагІа чакхдаьккхад иттлагІча пятилетка хьалхара шу Сунженски районерча Ціеча Эскара цІерагІча колхоза фермай болхлоша. ДІадахача шера планагІа 520 тонн долаш 540 тонн дулх дІаденнад цар пачхаьлкхена. ХІаьта шурий план а кхоачашъяьй. Даьхенна дІаенна 1400 тонн шура.

Уж толамаш доахаш доккха дакъа лаьцар хьалха латтача хьайбаш леладераша. Царех бІовсаре къахьегаш бола, шоай групперча хІара Іаттагара 3040 килограмм шура яьккха доярказ М. Цуберо, 2950 килограмм шура яьккха Е. Савиноза, 3050 килограмм шура яьккха Ф. Героева.

КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Леонид Ильич Брежнева Киевски областа хьайбаш леладерашка дахьийта письмо дувцаш собране хилар фермашка. Цига цар хьатІанийцар керда социалистически дехкараш, Іан замалахь хьайбай продукци алсамъяккхара шерра социалистически яхь йоаржаелга чІоагІдир.

Доахана дика гІулакх ду укхаза: гІожен мошен доакъараш хьайбашта тоъал лоаттаду. ХІара бежана деннен бийсанен рацион укх тайпара я: силос — 20 килограмм, йол — 2 килограмм, ча — 10 килограмм, концентраташ — 400 грамм цхьа килограмм шурийна лаьрхІа. Доахан чулатта помещенеш цІенеи йІайхен я.

Колхозе кхоъ ферма я. ХІара ферме болх беш кормохех я. Цо доккха новкъостал ду. Массахана лоаттабу деттача доахана бІайха, муж. Из боалаш а цига кийчъю гранулаши витаминни хьоари. ПланагІа 150 тонн долча ферме кийчдаьд 158 тонн витаминни хьоар.

Дика вІаштІехьбаьккхаб укхаза наьха къахьегамцара безам совбаккхара болх:

— Колхоза кулгалхоша къахьегамхой йоахо ю, сий а ду. ИттлагІча пятилетка хьалхара шу чакхдоаллаш тха клубе производства хьалха латтарий сайре хилар, — аьлар колхоза парткома секретара Е. Л. Железновас. — Яьча итогех дикагІболча хьайбаш леладерашта мах бола совгІаташ, сийлен грамоташ елар.

Киевски областа хьайбаш леладерий патриотически болам хьаллаца аьнна Грозненски района фермай болхлоша республика берригача хьайбаш леладерашка даьча кхайкарала жоп а луш, иттлагІча пятилетка, шоллагІча шера дола социалистически дехкараш тІаийцар Ціеча Эскара цІерагІча колхоза фермай къахьегамхоша.

Йоаккхаш йола продукци лох а ца еш доахан дика Іангара даха, пачхаьлкхенга хьайбай продукци йохкара шера план Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача денга кхоачашъе лаьрхІад цар.

М. ЦУРОВ.

ШЕРА ИТОГАШ

Чакхдаьннад иттлагІча пятилетка хьалхара шу. Республика колхозийи совхозийи фермашка итогаш яьй хьайбаш леладераша баьча балха.

Цу итогаша хьахьокх, 1976 шу фермай болхлоша хьинаре къахьегаш чакхдаьккхалга.

1975 шера йокъал оттарах хьайбаш Іангара доахаш нийсъенна халонаш эша а еш, фермай болхлоша сийленца кхоачашйир оттаяь планаш.

Республика бІарчча хьайцача, заданеш а тІехь лаьрхІача кхоачашъяьй шура, фуаш, тха кийчдара планаш. 1975 шерарчул 3 процент дукхагІа шура ехкай республико, фуаш — 4 процент, тха — 8 процент.

Дулх, шура, фуаш, тха дукхагІа даккхараи уж продукташ пачхаьлкхенга йохкара заданеш кхоачашъяраи тІехьа шерра социалистически яхь яьржаяр республика хьайбаш леладерашта юкъе.

Шоайла яхье баьннабар Грозненски Сунженски шин йоккхийча районий хьайбаш леладераш а. Шера баьча балха итогех яхье котъяьлар Сунженски район. Цу района боахамаша кхоачашъяьй пачхаьлкхенга дулх, шура, фуаш, тха дохкара иттлагІча пятилетка хьалхарча шера план. 1975 шерарчул 17 процент дукхагІа дехкад дулх, шура — 4 процент.

Бакъда, Грозненски района боахамаша Іалашдаьдац пачхаьлкхенга дулх, фуаш дохкара планаш кхоачашъелга.

Пачхаьлкхенга массе тайпара хьайбай продукташ йохкара заданеех дика лоархІаденнад шоайла яхь лелаеча Наурски Шелковской районий боахамаш. 1975 шерарчул 29 процент дукхагІа дулх дехкад Наурски района боахамаша, шура — 13 процент. Шелковской районо 6 процент дукхагІа ехкай из.

Цу районий керттера дакъа да жа леладелга. Пачхаьлкхенга тха дохкара план Наурски районо кхоачашъяьй 105 процент, Шелковской районо — 123 процент.

Шоай планех дика лоархІабеннаб Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Назрановски, Урус-Мартановски, Шалински районий хьайбаш леладераш а.

Республике кІезига яц хьинаре къа а хьегаш, 1976 шера пачхаьлкхен планаши шоай социалистически дехкараши сийленца кхоачашдаь хьалха латтача фермай коллективаш. Дулхи шурей йохкара шера планаш дикка тІехкхоачашъярех я ер совхозаш: «Горячеисточненский», № 1 йола шурий, «Минеральный», «40 лет Октября», «Терский», «Притеречный», кхыяраш.

1975 шерарчул 26 процент дукхагІа шура ехкай «Горячеисточненский» совхозо, «Терек» совхозо — 27 процент, «40 лет Октября» — 26 процент, «Терский» совхозо — 25 процент дукхагІа.

Пачхаьлкхенга фуаш дохкара план кхоачашъяьй «Западная» «Майская», «Старо-Юртовская», «Кавказ» яхача коа тІара оалхазараш леладеча фабрикаша.

Цунца цхьана, шера итогаша хьахьокх, дукхача фермашка йолаш йолча торонех бІзза пайда ца ийцалга. Хьалаш цхьатарра дале а, хьоахамаш бе-бе да. Пачхаьлкхенга дулх дохкара планаш кхоачашъяьяц укх совхозаша: «Самашкинский», «Атагинский», «Загорский», «Орагорский», «Гойтинский», «Джалка», «Предгорный», кхы дукхача боахамаша.

Шура йохкара шера план кхоачаш ца еш йисай совхозаш: «Лермонтовский», «Гудермесский», «Калаусский», «Назрановский» «Джалка», № 2 йола баьцадаарий-шурий совхоз, «Маяк», кхыяраш.

ХІанз республика хьайбаш леладерашта юкъе шерра социалистически яхь яржаш латт юбилейни шера пятилетка кхоалагІча шера яккха езар миссел шура яккхен пачхаьлкхенга дулхи шурей йохкара оттаяь пхе шера задани цхьа шу хьалха кхоачашъеи аьнна Киевски областа хьайбаш леладераша дІаболабаь болам хьаллацара тІехьара социалистически яхь.

ПАЧХАЬЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА 1976 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВОДКА

РАЙОНАШ	дулх	шура (процентаща)	тха
Ачхой-Мартановски	105	102	117
Ведени	92	240	130
Грозненски	79	107	123
Гудермесски	99,0	103	106
Малгобекски	100,0	101	104
Надтеречни	100,2	98	107
Назрановски	100,1	105	103
Наурски	100,5	117	105
Ножай-Юртовски	100,0	225	113
Советски	86	142	138
Сунженски	100,2	102	109
Урус-Мартановски	109	101	103
Шалински	100,0	102	139
Шелковской	101	105	123
г. Грозный	113	—	—
	97	105	116

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА МАЬХИЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТЕ

СССР Министрий Совета маьхий Паччахьалкхен комитето 1977 шера 5 январе денз паччахьалкхен розничии маьхаш лохдаьд укх товараш та:

эластични, объемни, полиэфирни текстурированни тайх даьча тІехьнахьа дувхача трикотажни барзкъашта
юкъера лаьрхІача 12 процента

ацетатнии капроацетатнии тайх даьча чухьнахьа дувхача маІача наьхен кхалнаьхен барзкъашта
юкъера лаьрхІача 10 процента

капроновии эластичнии тайх котонни машинаша яьча пазаташта
юкъера лаьрхІача 25 процента

искусственнии синтетически тІоарскаx яьча кхалнаьха иккашта
юкъера лаьрхІача 10 процента

120 литрага кхаччалца хІама чухошача холодильникашта
юкъера лаьрхІача 12 процента

пылесосашта
юкъера лаьрхІача 15 процента

«Соната», «Иней», «Томь», «Воронеж», «Электроника» тайпай, уж санна йолча кхыча магнитофонашта
юкъера лаьрхІача 20 процента

магнитни лентана
юкъера лаьрхІача 23 процента

«Агидель», «Москва», «Харьков», «Эра», «Киев» тайпа, уж санна долча кхыча электробритвашта
юкъера лаьрхІача 20 процента

«Горизонт» тайпа цхьоалагІча класса телевизорашта
юкъера лаьрхІача 17 процента

«Рига», «Орион», «Гиала» тайпа, уж санна йолча кхыча радиолаштеи радиоприемникаштеи
юкъера лаьрхІача 5 процента

закаленни кизга пхьегІашта
юкъера лаьрхІача 10 процента

шариковни перош долчеи авторучкашта
юкъера лаьрхІача 5 процента

аккордеонашта, баянашта, каьхата пандарашта
юкъера лаьрхІача 5 процента

медикаменташта
юкъера лаьрхІача 5 процента.

Цунца цхьана СССР Министрий Совета маьхий Паччахьалкхен комитето розничии маьхаш тІатехад кІувсаштеи кІувсий изделештеи, натуральни даьрешта, хрусталах яьча хІамашта.

1977 шера 5 январе денз тІаккхийттаб бахача наьха хІаране заказагІа барзкъаш тегарах боаха мах.

Мах тІатехаб хозагІа кийчъяьча книжкай продукце цхьадолча кердача тайпашта. Цу цхьаи хаина берий литература, учебникий, политически опыт дІа-юха яларa массови литератураи маьхаш хувца ца луш дус.

Транспортни перевозкай цхьадола тайпаш зе деш хилар дІадаккхара а бахача наха гІулакх делга вІаштІехьдаккхара а духьа 1977 шера 1 апреле денз керда тарифаш оттаю таксеи фецарча транспортацеи лелара, хІаьта 1977 шера навигаци йолаелча денз тарифаш лакхлу форден додача хини транспортаца пассажираш дІа-юха кхувлара, кемай тайпашкеи комфортабельностагеи хьежжа.

МАЬХИЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ЖОП ЛУ ТАСС КОРРЕСПОНДЕНТА ХАТТАРАШТА

Тахан кепатехай товарийи наха деча гІулакхийи цхьадолча тайпай розничии маьхаши тарифаши хувцарах болча СССР Министрий Совета маьхий Паччахьалкхен комитета хоама. ТАСС корреспондента СССР Госкомцена председателага Н. Т. Глушковга дехар дир из хоам башха аьнна.

КПСС XXV съезда решенешка хьежжа, аьлар Н. Т. Глушкова, вай мехка леррагІа чакхйоахаш я социальни дегІадахкарен халкъа дахара хьала боарам айбарен шерра программа. Цо дукха мероприятеш чулоац къахьегамен бытеи, балха алапи, пенсеш, потреблене общественни фондашкара тела кхыйола выплаташи льготаши лакхдара, наха чубаха цІеноши хьалдара, бахача наха эца йиш йола товараш дукхагІа хилийтара даькъе, хІаьта из тІаерзаяь я вахара социалистически хьисап дІахо дегІадоаладара. Социальни программо, теркал ийду хьалха а санна, бахача наьха доходаш айяра керттера никъ къахьегамах луш дар дукхагІа хулийтилга хилар. Цу лостамех доккхагІча гІулакхех цаІ да шера 7 миллиард сомал дукхагІа ахча дІа а дохийташ производственни доацача доакъошкарча 31 миллион болхлочоа юкъера лаьрхІача 18 процента балха алапи лакхдар. Из де лаьрхІа да 1976 шера 28 декабре арабаьннача КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцам тІа оттадаьча тайпара. ИттлагІча пятилетке оттаяь я халкъа эша товараш дукхагІа арахецара йоккха программа. Цо торо хулийтаргья товарооборота йоккхий темпаш хилийта (1975 шера боарамга диллача 27—29 процент).

Бахача наьха вахара боарам айбара чакхдаха лерхІа, практически хІара советски дезала хьашташка кхоача, гІулакхаш чакхдоах керттерча кхачани кхачан доацачен товарий розничии маьхаш ца хувцача, хилланза даргдоаца хьалаш хьакхолларен товарии запасаш Іоаяргеи хьежжа товарий цхьадолча тайпай маьхаш лохдара хьалашка.

Маьхаш ца хувцаш дутилга Іалаш миштa ду?

— Ховш ма-хиллара, маьхк, Іов, гарзаш, шекар, дулх, хьайбайи генарийи даьтта, маргарип, чкъаьра, чай, кІадаш, зипаш, лена кІадаш, царех даь барзкъаш, трикотаж вайцига бах кога гІирс, кхы дуккхача наха лаьрхІа дола товараш маьхаш ца хувцаш дус вай мехка. Кхачан доацача товарий цхьадолча тайпашта маьхаш массехказзa лохдаьд.

1977 шера 5 январе денз 5 процентагара 25 процентага кхаччалца лохду халкъа эшача дуккхача промышленни товарий маьхаш. Уж — трикотажни хІамай, пазатий, кхалнаьха иккий, чухьнахьа дувхадеча барзкъий, холодильникий, радиолий, радиоприемникий, магнитофоний, телевизорий, электробритвай цхьадола тайпаш а хІаьта иштта пылесосаш, аккордионаш, баянаш, пандараш, магнитни лента, кхыдола товараш а. Маьхаш лохду иштта молхай цхьадолча тайпай а.

Теркалде доагІа, керттерча продовольственнии продовольственни доацачеи товарий чІоагІа розничии маьхаш цхьадола товараш хьадаргеи дохкаргеи дІадодар тахан розничии маьхел дукхагІа а долаш дусача хьалашка Іалашдеш хилар. Иштача моттигашка товараш хьадарга дІадодачоаи розничии маьхаштеи юкъе эцар Паччахьалкхен бюджета чотах меттаотталу. Масала, 1975 шера дулха-шурий продукци хьаяраи бахача нахага чІоагІача розничии маьхех йохкараи, енна дотаци 19 миллиард сом хІана яцар аьнна я. Паччахьалкхен бюджета ахчанцара кхы тІа а финансировани ю берий барзкъаш, дуккха кхыдола товараш хьадара а хІаьта иштта жилищно-коммунальни боахам лелабара а.

— МалагІча товарашта Іотіатох розничии маьхаш?

Маьхаш лохдарца цхьана лакхдаьд кІувсий, хрустала, натуральни даьре розничии маьхаш. Шоана ма-гарра, маьхаш лакхдеш дола товарий тайпаш вІалла дукха а дац. Укх тІеххьарча шерашка дикка дукхагІа хьадеш да уж товараш, тоаьнй цар дикал. Цу товарий маьхаш дуккхача хьале дикалга ассортиментага, цунга хьежжа хьадарга диллача дІадодачоа хинна хувцамаш теркалдеш дац. Цул совгІа, царех цхьадола товараш, белгтала аьлча, натуральни даьрех даьраш хьадар зе хулаши Паччахьалкхен бюджетера дотацеш телаиза ца йоалаши да. Цу товарашта маьхаш лакхдаро новкъостал дерга уж дохкилга лертІадаккхара, дІахо уж дукхагІа хьаделгеи цар ассортимент шеръелгеи тоадара.

1977 шера 5 январе денз ишттa керда маьхаш оттаду цхьадолча книжкай тайпашта а. Цу цхьаи хаина хувца ца луш дус берий книжкай, учебникий, опыт дІа-юха эшача политически массови литература маьхаш.

Укх тІеххьарча шерашка дикка тоаденнад книжкай художественни полиграфически куц. Дикка дукхагІа хиннай эггара дикагІа йола беттагаргийи кхы тайпеи материалаш юкъе а ухийташ каьхата толашагІча сорташ тІа кепаетташ арайоаха изданеш. ДукхагІа арахец бе-бе бесаш дола хоза сурташ тІадоахка литература. Цу дерригача хІамаша книжни продукци арахецарга дІабода мах лакх ца бе йиш яцар. Цун па дувзаденна нийсагІа лаьрхІад цхьайолча изданей (сувенирни, къаьст-къаьста энциклопедически словарни, художественнии литература, кхыярий) маьхаш лакхдар.

— Сенца кхетаде дезаш да деча гІулакхий цхьадолча тайпай маьхаши тарифаши лакхдар?

Къаьст-къаьстача наха деча заказагІа барзкъаш тегара прейскурантни маьхаш 30 шу совгІа ха хьалхагІа оттадаь да. Цу маьхех хІамаш тегаш йолча мастерскеша зе а долаш бу болх, хІаьта дуккхача хьале къаьст-къаьстача наха барзкъаш тегара маьхаш швейни промышленносто ужжамо хІамаш хьаярга бодача маьхал лохагІа да. ХІаьта бахача наха дІадехаш дола уж гІулакхаш хадданза дукхагІа хул, уж дикагІа хьаделга. гІулакх дара культура лакхагІа хулга тІатІа дукхагІа дІадех. Кердача маьхаша йиш хулийтаргья къаьст-къаьстача наьха заказагІа барзкъаш дараи ужжамо хІамаш швейни промышленносте хьаяраи увттадеча маьхий боарама лерттІа соотношени оттае, уж хІамаш хьаярга дІадодар дизза гІа юхаметтаоттаде, новкъостал дергда бахача наха ду гІулакхаш тоаделга вІаштІехьдаккхара.

Граждански авиаци, форда тІеи додача хи гІеи гІолла лела флот, таксомоторни паркаш кердача технически толашагІча транспортни средствашца кхы а дикагІа кийчъяь хиларах, царна паргІатонаш йоккхагІа яларах, пассажирий сихагІа дІа-юха баха торо хиннай, хІаьта деча гІулакхий цу тайпай тарифаш, ма-дарра аьлча, хувца ца луш йисай. Цу гІулакхага кхы тІа а дукха ахча дІадахийта дийзад, лохъеннай нах дІа-юха кхувлара рентабельность, хІаьта дуккхача хьале зе а хул цунах. Тарифаш цхьан кога тІа яхаро йиш хулийтаргья бахача наха деча гІулакхашка бокъонца дІадодачунгеи цар боарамгеи хьежжа уж нийсъе.

Товарий къаьст-къаьстача тайпай маьхаш лакхдараи гІулакхаш дара увттаю тарифаш лертІаяхараи тІадерзадаь гІулакхаш чакхдахар керттерча продовольственнии продовольственни доацачеи товарий чІоагІа маьхаш лоаттаделга Іалашдара тІаберзабаь никъ хувцабалар дац. Лакхе ма-аллара, халкъа эшача дуккха а дукхагІа долча товарий, цу даькъе эггара саготагІа эшача товарий а маьхаш хувца ца луш дус, уж хьадарга дІадодар розничии маьхел дуккагІа доллашехьа а. Паччахьалкхен бюджетера царна дотацеш тела деззашехьа а.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

СОБРАНИ — КОММУНИСТИЙ БЕХКТОКХАМ АЙБУ ШКОЛА

Собранеш кийчъярен чакхъяхарех даькъе хоадам болла опыт Іайнай Сунженски районерча юххьанцарчь партийни организацешка. «Ярославски городской партийни организаце собранеш кийчъярен ярен практиках» болч КПСС ЦК сонам ларде а лаьца партийни собранеш кийчъелген чакхйоахилген пайданегІа хургдолаш тоадаьд. бІарччача иттлагІча пятилетка а иштта цун хьалхарча шера а планаши тІайнна социалистически декхараши тІеххкоачашдара къахьегамхой тІаберзабара бола цар лоархІам лакхбаьб XX партсъезда цІерагІча, «Путь к коммунизму» яхача колхозий. Карабулакски химически реагентий завода, «Сунжанефть» НГДУ. райбыткомбината, иштта кхыча предприятей юххьанцарча партийни организацеша.

Берригаш а хІана бац аллал коммунисташа дакъа лоацаш, лаьрхІан пайдане критика еш чакхйоал цу боахамашка партийни собранеш. Дика лархІа мегаргдолаш да 1975 шера 89 процент хиннача метте 1976 шера коммунисташ собране хьаухилга 94—96 процентага дІакхоачаш дегІаденилга. Лакхбеннаб собранешка дувца уттадеча дешай чулоацам а.

Собраченшка хьалххара дувца оттадаь да «Предприятей финансово-боахамий гІулакхашта тІахьожам лоаттабарах дола юххьанцарча партийни органазацей декхараш», «Кадрашцарча балха эффективность лакхъяра даькъера парторганизаце декхараш», «Лекционни пропаганда тоярах», кхыдола дешаш.

Хьалха санна духхьал цхьаш партийни организаце секретара а ца кийчъеш комиссе кийчъю собране еш йола доклад. Иштта партийни собране кийчъелга цун решени кхоачашъяра тІахьожам лоаттабелга тІадулла цу комиссена. Дувца оттадаь дош бокъонца довза а дашха а ховргдола коммунисташ хорж комиссена юкъе.

Собранега кийчлуча хана анкеташ уттаелга дукхагІа юкъехьухь практикана. Масала, «Цехови организацештеи партгруппаштеи кулгалделга тоадарах дола партийни организаце декхараш», «Кадрашцарча балха эффективность лакхъярах дола парторганизаце декхараш» яхача темаех «Мишта хила еза цехови парторганизаци?», «Болхлой касткаста дІабувлара, хьайибара бахьачаш» яхача дешашта анкеташ оттайир собранешка кийчлуча хана. Собранеш, иштта цига еш йола доклад пайданегІа хилийтара, хьалхагІа дувца деза дешаш довзара, кхоачамбоацараш дІадахара, де дезараш белгалдара доккха новкъостал дир анкеташа.

Цу хьакъехьа дукха балхаш даьд Карабулакски химически реагентий завода, «Путь к коммунизму» яхача колхоза, Карабулакски буров тохара балхий управлене, Ассински совхоза «баьцадаарий» совхоза, кхыча партийни организацеша.

Цу даькъе боккха болх баьб партбюро секретарь В. П. Рыбкин волча Карабулакски химически реагентий завода партийни организаце. 1975—1976 шерашка дийцад «Комсомола комитета отчет», «Кагирхошта коммунистически кхетам балар», «Парте чура болх тоабарах дола парторганизаце декхараш». кхы дуккхача темаех дола партийни вахара лоархІаме дешаш.

Партийни собране хоадам боллаш белгалдоаккх маца а хьаг а кхоачашъе еза тІайнца решени. Докладех пренешка къамаьлаш дир 56—60 процент мугІарерча болхлоша. Иштта белгальяккха мегаргйолаш я «Путь к коммунизму» яхача колхоза партийни организаци а. Кхаь турах собранеш яра Ростовски партийни организаце керда форма хьаІомаяьчул тІехьагІа партгруппашка, цеховий юххьанцарчеи партийни организацешка «Пятилетка фондера хьа хьай дакъа» яхача дешах собранеш йир цу боахама доакъошка. Укхаза ше 8 бетта тІайнца социалистически декхараш кхоачашдарах отчет елар, иттлагІча пятилеткан хьалхара шу чакхдоаккхаргдола ха йийцар партгруппе, цеховии юххьанцарчеи партийни организацей, хІара коммунисто.

Цу тайпарча хоадам болча гІулакхаша хІаранена дикагІа довзийт шийн кхоачамбоацараш, хьалха-тІехьа де дезараш.

Ярославски городской партийни организаце балхах бола КПСС ЦК сонам кхоачашбеш партийни собранешка тІайнца решенеш кхоачашъяра тІахьожам лоаттабара формаш цахаддаш дегІайоалаю, цу даькъе юххьанцарча партийни организанеша деча хоамашка ладувгІ колхоза парткомои цехови партийни организацешен.

Районерча 61 юххьанцарча партийни организацешка чакхъяьнкай отчетно-хоржамий собранеш. Организационни лахаче боараме, лерттІа критикеи самокритикеи йолаш собранеш хилар Ассински консерваш завода — партбюро секретарь В. А. Лазарев, райбыткомбината — партбюро секретарь Г. И. Сидельникова, «Сельхозтехника» МРО — парторганизаце секретарь А. И. Артамонов, «Сунженский» совхоза — секретарь Т. Х. Валиев, иштта кхыдолча боахамий партийни организацешка. Укхаза хІаране юха а ца тІерташ ший дагардар дувцар.

Берригa партийни организацеш чулацача 96,5 процент коммунисташа дакъа лаьцар собранешка. Иштта дале а 1976 шера 30 ноябре районе хиннача отчетно-хоржамий собраней итогаш еш массанахьа а уж яла еззача тайпара дика чахх ца яьннилга белгалдаьккхар КПСС райкома бюрос.

Масала, «Западная» яхача птицефабрика — парторганизаце секретарь Д. Р. Домбаев, ЧИВС-а ПМК-7 — парторганизаце секретарь А. К. Федоров, кхыйолча партийни организацешка во кийчъяь. коммунисташ кІезига гулбенна, цар лерттІа дакъа ца лоацаши кхоачамбоацараш та йоаггІаш йола критика ца еш чакхъяьлар отчетно-хоржамий партийни собранеш.

Цу даькъе ше беш бола болх парте XXV съездеи КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленумеи решенеш ларде а лувцаш шоаш тІайнду а иштта лакхелаттача органий а соцамаш лерттІа кхоачашдеш хилийтара чІоаггІа теркам тІаухийт оаха. Собранешка дувцаш дола дешаш коллективай балхеи вахарен керттера гІулакхаш чулоацаш хулга Іалашде гІертто. Из фу яхилга да аьлча — из да берригa организаторски политически болх, цу даькъе хІара партийни собрани а, пачхьалкхен планаши тІайнза социалистически декхараши кхоачашдара тІаберзабаь хилар, хІара коммуниста балхеи общественнии хьинар айдеш хилар.

Партийни собранеех йола еррига информацеш тІахьожама стендашка хьагулъю КПСС райкома информане сектора. Иштта цу собраней материалаш тІахьожама папкашка хургйола керда гІулакх дІадоладаьд. хІара инструктора анализ ю цар протоколашта.

Х. АМРИЕВ,
КПСС Сунженски райкома инструктор.

БОЛХ ЭРГАБОАККХАШ ТОАБЕ

Организационно-партийни идейно-кхетамеи балха формаш а методаш а КПСС XXV съезда решенешка хьежжа эрганьха тоаяра хетаяь яр укх деношка КПСС Сунженски райкоме хинна Іилма-практически конференци.

«Организационно-партийни балха КПСС съезда решенешка хьежжа дола хІанзара декхараш» яхаш яр цига парте райкома секретара А. З. Латвиненкос яь доклад. Цо белгалдаьккхар отчетни хана КПСС составе хиннача хувцамий кІоаргга анализ парте XXV съезде яь хилар. Дика дІахьекхар цун решенешка парти мишта дегІаенай, цун мугІараш шера чІоагІа мишта деннад. Цу шерашка КПСС состав чІагІъеннай парте членства ленински нормайн принципийн йохаргйоацача ларда тІа. Цар мяххара кулгал а деш, вахаре хьалхашка уттa декхараш дикагІа долча тайпара къоастадар духьа вай парте нийса лeладу ший мугІараш дегІаухилга. ДІахо йодача хана из болх мишта бе беза хьахьокх КПСС XXV съезда решенеша.

Парте мугІараш нийса дегІакхувлара партийни комитеташа беча балха башхало хинна дІаэттад хан-ханнахьа а массе оагІорахьа а тІахьожам лоаттабелга, парте хьаэцара нах къоастабара юххьанцарча партийни организацешта ма-могга новкъостал делга. КПСС членалла хьаийбеча наха юкъе тІехйола моттиг дІалоац болхлоша.

Духхьала 1971—1975 шерашка парте хьаийцав 363 саг. Царех 264 саг болхлойи колхозхойи ба е 72 процент. Царна юкъе 122 кхалсаг я е 33,6 процент. Хьаийцача берригача а нахах 232 процент комсомольцаш ба е 64 процент. Хьа ца эцаш витав 17 саг. Парте членалара дІаваьккхан районера кхычахьа дІавахан 37 саг ва.

КПСС XXV съезде белгалдаьккхар кандидатски стажа лоархІам лакхбен парте боагІараш политически хьакъехьа а гІулакхашца а мел кийчбенна ба массе оагІорахьа хьажен бешаш хилар. Цунца дувзаденна дуккхаче партийни организацеша шоай йийллача партийни собранешка дувц нах парте хьаэцара дешаш. Цига къамаьлаш ду коммунисташа а парте боацараша а. Бакъда цу гІулакха тІехь хІанз а дуккхалар ца тоаде дезаш.

Масала. КПСС члений кандидаталла хьаийцавар Кирова цІерагІча колхозера Ф. И. Ермизин Кандидатски стаж йоаккхаш волча хана из наггахьа мара вагІацар партийни собранешка, во лелар, болх беш волча хана корта бохабу малар мелар, веха а волаш трактор кІалтІаръяьккхар.

Иштта парте членийн кандидаталла хьаийцав XIX партсъезда цІерагІча колхозера А. С. Шепелина. Производственни а общественни а болх дика беш я яхаш ювцар из кандидаталла хьаэцаш. Бакъда КПСС райкома бюрона гучадаьлар цо шийн бера дІалла ламаз деча цІагІа крешени яйта хилар.

Цу хІамаша хьагойт партийни организацеша къонача коммунисташца бе, ма-боагІара болх ца беш хилар. Юххьанцарча партийни организацеша беш бола болх дика е во хилар дуккхача даькъе цар секретарех тийша да. аьлар докладчика. Секретараш хадданза хувцалуш ба. Боккха лоархІам болаш да царна шоашта тІалатта декхараш дувцар. производственни дешаш къоастадеча партийни гІулакхаш караде раадаь уж хилар.

«ХІанзарча хьалашка парте беча идейно-кхетама балха таханара дешаши КПСС XXV съезда решенешка хьежжа идеологически болх тоабаь эргабаккхари» яха доклад яьча КПСС райкома секретара Ф. С. Цуровас дийцар цу балха тІа партийни организацей долча цІенхашттарча кхоачамбоацарех, белгалдаьккхар уж дІаладахара де дезараш.

ЛадувгІа дог доагІаш дар района прокурора помощника К. К. Комлика даь къамаьл. Цо дийцар КПСС XXV съезда решенеша дІадехарашка хьежжа пачхьалкхени плановии дисциплинца лоаттае езаш хилара хьякъехьара боахамий кулгалхой бехктокхам лакхбе безаш хиларах. «Социалистически рузкъа лечкъадеш хиларца лоаттабеш бола къовсам лакхбарах бола» соцам тІайийцаб КПСС обкома бюрос, аьлар цо. Цунга хьежжа административни органашца цхьана партийни организацеша дакъа лаца деза социалистически рузкъа лечкъадарца.

Белгалдаккха доагІа цхьайолча колхозашка ахчани материальни рузкъани учет маьйоаггІара ца лелаеш хилар, финансови дисциплина телхаеш оттаяь правилаш телха а еш кассови операцеш еш хилар. Материально-бехктокхаме болча наха ший ханнахьа ревизи яц. хІаьта царех цхьабараш отпуске болх материальни рузкъа кхычарга дІа а ца луш. Цу хІамаша хьахулийт рузкъах катохара а из лочкъадара а эша хьал.

Масала, XIX партсъезда цІерагІча колхоза № 4 МТФ заведующи хиннача Плиева цу хана хиннача керттерча бухгалтерца Полубояриновца дага а волаш колхозхошта килограммах 3 кепиг а доаккхаш 232 сома маьха 7730 килограмм кІа дІаденнад, аьнна фиктивни ведомость оттадаьлар. ХІаьта цул тІехьагІа боахама чурча лоархІама да яхаш номер а йоацаш оттадаьча накладноегІа колхозхошкара долаш санна килограммах 15 кепиг а доаккхаш колхозага дехкар из. Цох хьаийца 926 сом и 60 кепиги шоашта киса деллар.

МалагІа а мишта а ях ба ца хьожаш материально-бехктокхамерча балхаш тІа кулга цІена боацараш хьаийбаь моттигаш кхы а я районе. ХІаьта партийни организацеш дика хьажац цу хІамашка, тІахьожам лоаттабац цар балха.

Масала 1975 шера 18 декабре райунивермага отдела продавец Мусаева Мадина 3060 сом недостача хиларах балхара дІаяьккхаяр райпо решенегІа. ХІаьта 1976 шера 12 апреле райпо председателa В. Ю. Шанпова № 2 йолча тика чу продавеца хьожаю из.

Геттара ледара къовсам лоаттабу районе корта бохабеш малар меларцеи алкоголизмаццеи. Медицински вытрезвителебига хийчараштa юкъе нийсбенцаб коммунисташ а. Масала, Орджоникидзевски станице вахаш вола пенсионер А. Р. Соколов, Сунженски маьхка завода болхло С. И. Логвиненко. «Октябрьнефть» НГДУ АТП шофер А. С. Гребенгунов. «Ассинский» совхоза болхлочо Солодилич Дмитре 1976 шера 3 июне веха а волаш шоакъалтоп теха йийра сесаг. Цу хІамаша партийни организацеш декхарийла ю корта бохош къаракъаш мелараца хадданза къовсам лоаттабе.

Конференце къамаьлаш дир райисполкома председателa Б. С. Шадиева, халкъа тІахьожама районни комитета председателa В. В. Чекунова, XX-ча партсъездеи XIX-ча партсъездеи цІеоагІча колхозий партком секретараша Е. Ф. Стоякина, Н. В. Орина, КПСС райкома парткабинета заведующе. В. И. Горбатенкос, «Сунжанефть» НГДУ парткома секретара Б. Ф. Власова, кхычар. Цар дийцар шоай коллективаша даьха толамаш, белгалдаьхар кхоачамбоацараш, уж дІадахара де дезар къоастадир.

Парте XXV съезда решенешка хьежжа организационно-партийнии идейно-кхетамеи болх эргабаьккха тоабара хьакъехьара рекомендацеш тІайийнар Іилма-практически конференце.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

Яхь дІайолаяьрий гІулакхаш

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 60 шу дузача дезача денна сийленца накъабахара доккхий декхараш тІа а ийца болам дІаболабаьча Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» завода машинашъераша къаьстта дика къахьегама толамаш доахаш чакхдоаккхаш латт иттлагІча пятилетка хьалхара шу. ДІадахача шера 11 бетта планал совгІа маьхала яьккха продукци 223 эзар сома маьха я.

ДукхагІйолча ассортиментах продукци арахецара пачхьалкхен план а тІеххкоачашъяьй завода коллективо. Насосни агрегаташ соадкарчул 20 процент дукхагІа арахийцай. ЦА-320 м» ЦА 320А» яха цементировочни агрегаташ арахецара 11 бетта план 104,5 процент кхоачашъяьй. Заданел совгІа арахийцай 33 эзар сом мах бола запасни оатхалаш. Культурно-бытови гІулакхаштеи коа-картеи эша а товараш заданел совгІа арахийцад 11 эзар сома.

Шерра социалистически яхье баьчкача машинашъераша тІагІертта къовсам лоаттабу арахеца продукци дукхагІа, дикагІа, дІадодар кІезигагІа долаш хилийтара. Тажа а тохкаш керда резерваш юкъехийлай цар производствана, социалистически яхьа кулгалделга дикка тоадаьд масса йолча цехашка, производственни участкашка.

Иштта къахьегача машинашъераша 11 бетта дикка тІеххкоачашдаьд шера шоаш тІайнца хинна социалистически декхараш. Шера планал совгІа маьхала яккха лийрхІачул 123 эзар сома маьха дукхагІа маьхала яьккхай продукци, лоаладаь болат арахецара тІайнца хинна социалистически декхараш а дикка тІеххкоачашдаьд. ХІаьта шера планал совгІа арахеца лерхІаш хинна чона поковкаши штамповкаши бІаь тонн йолча, духхьала нйс бетта планал совгІа арахийцараш 137 тонн хилар.

Дикка тоаденнад завода коллектива технико-экономически хьокхамаш а. Шера тІайнцача социалистически декхарех планал совгІа кхоc езаш хинна электроэнерги 700 эзар киловатт-сахьат долча, кхояьр хилар 1431,7 эзар киловатт-сахьат, кходе дезаш хинна металл 125 тонн долча кходаьр 873 тонн хилар. Кийчъе лаьрхІа хинна 700 атмосфер давлени йола керда фантанни арматура кийчъяьй. ТІайнцача социалистически декхарех лаьрххІача бесса кара а ерзаь серийю арахеца йолаьй центробежни насосаш йола «ЦА-320А» яха цементировочни агрегаташ.

Уж толамаш доахача хьинаре дакъа а лоацаш шоаш шера тІайнца хинна социалистически декхараш нйс бетта тІеххкоачашдир завода рационализатораша. Шера долча декхарех кийч а яь производствана юкъейихьача рационализаторски предложенеша бе безаш хиння пайда 190 эзар сом долча, цар производствана духхьала нйс бетта юкъейихьача предложенеша баь пайда 306,8 эзар сом хилар.

Ши-шегІа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. «ХІара балха денна—дикала Знак» яхача девизагІа къахьегача машинашъераша шоай болх тоабара дукха организаторски балхаш даьд. Цехашка, бригадашка, участкашка дукхагІа терко е баьннаб производства торонех биззагІа пайда ийбара, къахьегама ресурсех хьабоала пайда дукхагІа хилийтара, сменаш хувцалуча хана зехьа йовш хинна ха ма-могга кІезигьяра, къахьегама дисциплина чІоагІъяра. Цехий профсоюзни организацеша дукха балхаш даьд бригадашкарча машинашъерий къахьегам бригадни методагІа вІаштІехьа а баькха бригадни формагІа царна алапи тергдола гІулакх дара. Из бахьан долаш коллективай къахьегама овсарле, балха дикал лакхлу, биззагІа пайда ийбу балха ханах, оборудованех, инструментех.

Бригадни методагІа къахьегам вІаштІехьа а баькха алапи тела доладаьча бригадашка юкъера лаьрхІача 15 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Уж санна йолча бригадашта юкъе хьалхалаттачарех я А. С. Колесников, Г. Г. Панин керте латта комплексни бригадаш.

«Завода дикагІйола участок», «ДикагІйола бригада», «ДикагІвола мастер» «Шийн професех дикагІвола болхло» яха сийлен цІераш яхара тІехьа укх шера йоаржаяьча социалистически яхьо вІаштІехьдалийтар доаха къахьегама толамаш тІа-тІа тоаде. ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера предприяте кулгалхоша профсоюза заводской комитетаца цхьана завода къахьегама ветераний Войцицкий Иван Фомича, Иванов Василий Григорьевича, Протачанский Иван Ивановича, Медянцева Ирина Степановнай, Булавинцев Павел Ивановича цІерагІа йолча премей лауреаташ, иштта краснемолотовций — Советски Союза Турпалий цІерагІа йолча премей лауреаташ хилара тІехьара социалистически яхь вІаштІехьъяьккхар. ХІара болхлочун ше-ший производственни задани а йолаш къахьегаш 300 гаргга болхло ва укхаза., хІаьта сдельни расценкаех болх беш 975 саг ва.

Завода бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха а латташ, дІадахача шера план дикка тІеххкоачашъяь дукха бригадаш я заводе. Царех я Н. Г. Рыженков керте латта комплексни бригада. Шоай новкъосташта хьокхам телаш къахьег токара К. Н. Шиянова, вокхагІволча мастера П. А. Зевилова, кхы дуккхачар.

Б. КОСТОЕВ.

200 ЭЗАР ГРУЗОВИК

Лихачева цІерагІча Московски автозавода коллективо арахийцай ши бІаь эзарлагІа грузовик. Иззал дукха машинаш цхьан шера предприяте цІаккха а арахийца яц.

ЗИЛ — советски индустре флагманех цаІ я, цун производство эгтара тІех йолча техникаца кийчъяь я. ХІанз укхаза барайтта комплексно-механизированни цех, 36 участок, 275 автоматически 645 поточно-механизированнии лини, 130 километр конвейераши транспортераши я.

ДІадахача шера дукха болх баьб автозаводцаша шоай предприяти технически кийчъеш, производства управлени дІахо эргайоаккхаш, заводашка-филиалашка специализаци еш. Хадданза тоалуш йоагІа арахецача продукце дикал.

ХІанз автосборочни корпуса керттерча конвейера тІара хІара 100 секунд гаргга йолча хана арайоал массанена йовзаш йола эмблема «ЗИЛ» радиатор тІа латташ йола керда грузовик. Укхазара автомобилаш дІаух вай мехкен доазол дехьарча шовзткъе итт пачхьалкхени тайп-тайпарча адресегІа.

СУРТА ТІА: сборочни корпуса комсомольцаш.

В. Соболева сурт.
ТАСС фотохроника.

КУЛГАЛХО, ХЬЕХАМЧА

«Волгоградтяжестрой» треста КПСС XXV съезда делегата РСФСР заслуженни гІишлонхочо Н. П. Меркуловас кулгалдеча малярий бригада балха календара тІа хІанз укх шера февраль бутт латт. Иштта бригада хьалхаялар а комсорга Нелли Павловнана (сурта тІа) карагІдаьннача дикача гІулакхех цаІ да. ХІанз цун инициативагІа Октябра 60 шу дизара яха ма-йоаггІара накъа яхара социалистически яхь йоаржаяьй бригадо. Бригада членаша дош деннад цІей хьатІакхоаччаш иттлагІча пятилетка шин шера план кхоачашъяь яккха, тІехдика болх а беш еррига объекташ цкъа комисси хьожжаше а дІатела.

Нелли Павловна — гІишлошъеча дикагІа йола комсомольски кулгалхо я. Цун цІи областной Сийлен. доска тІа дІаязъяьй.

Н. Суровцева сурт.
ТАСС фотохроника.

БІУБЕННА КЪАХЬЕГ

Республике эгтара къонагІчарех цаІ я Грозненски «Промавтоматика» опытно-экспериментальни завод. Из хьахиннай 17—18 шу хьалха хиннача ремонтни мастерскех. Сиха дегІайоагІаш предприяти я из. Духхьала укх тІеххьарча шин шера ший корпусашка а цар чу болх беча нахага а диллача шозза дукхагІа дегІаера из завод. ХІанз цига болх беш ва верригa а 1000 гаргга саг.

Халкъа боахаме а быте а чІоагІа эша прибораш арахец цига. Турбашка гІолла дІадохийта мехкдаьтта а газ а боагІача боарамагІа хилийтара эша, резервуарашкара мехкдаьтта а продукташ а дукхакІезига ма-йоаггІара хилийтара, улицашкара автотранспорт нийса лелийтара эша прибораш, кхыраш хьаю цу заводе. Мехка дуккхача моттигашкара дукха заказаш ух завода коллективага шоашта уж прибораш яйта яхаш. Цул совгІа, уж чІоаггІа хоатташ я доазол дехьа а. Масала, улицашкара транспорт нийса лелийтара йола прибораш цу заводагара ийцар Японе.

— Тхоашка деш дола заказаш кхоачашдулац тхога, — аьлар къахьегамеи алапеи отдела заведующе Мухан Роза Васильевнас. — Дукханахьа эш тха продукци, къаьстта улицашкара автотранспорт нийса лелийтара яр. Ди тІехьа дукхагІа хулаш латта автомобилаш нийса лелийтар заман йоккхагІчарех йола проблема а хинна дІаэттай. Духхьала укх шера пхе тайпара уж прибораш арахийцай тха заводо. Уж вай мехка а эгтара хьалхара арахийца я. Бакъда мехка эшарга хьежжа дукха хІанз уж арахеца материальни база яц тха: корпусаш а нах а тоъац.

Республике эгтара хьалхарчарца продукцена реализаци яра шера план кхоачашъяьлар завода коллектив: 10 декабре цох дола рапорт делар цо. ХІаьта шера ше тІайнца социалистически декхараш прибористаша кхоачашдир 27 декабре. Планал совгІа арахийцар 177 эзар сома маьха продукци, планал совгІа 58 эзар сома маьха бола пайда бир.

Уж толамаш даьхад эгтара хьалхарча аргІана къахьегама дисциплина лакхъярах, балха ханах бизза пайда эцарах, оборудованега цун низага хьежжа болх байтарах, керда техника юкъейоалаярах, уж санна кхыдараш дарах.

«ХІара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагІа коллективе шерра яьржар социалистически яхь. ХІара болхлочо, бригадо, сменас тІайнцар хьадда дола декхараш. Яхь мишта лел хан-ханнахьа дІадовзийтар, белгалбоахар хьалхалаттараш а тІехьабусараш а, котбаьннарий доаггІаш дола сий дора: молне тІа язбора, цар сийна цІе байракх урагІйохийтар, Сийлен доска тІа тохар цар портреташ, производственни собранешка бувцар, баркал кхайкадора, совгІаташ телар.

Завода партийни профсоюзни организацеша къаьстта боккха теркам тІабахийтар социалистически яхь ма-хулла дикагІа вІаштІехьъяккхара, из дІайоаржаяра, дегІайоалаяра. Цу яхье гучадаьнна дикадар, кердадар массанега а дІакхачийтара, хьалхалаттарий опыт дІайовзийтара хьинаре къахьийгар, боккха кхетама болх бир парте XXV съезда исторически решенеш дІайовзийташ, уж кхоачашъяра оарцагІъякхар производства еррига торонаш.

Цу дерригнех доккха беркат даьлар.

Завода болхлошта юкъе къаьстта болх дика беш чакхъяьлар коммунист Г. С. Бреславская керте латта монтажникий смена. Из комсомольций-кагирхой смена я. Сменерча 48 сагах 28 комсомолка я, хІаьта йиъ кхалсаг — коммунист. Болх сиха барал совгІа, дика а бу смена болхлоца. Цар вІашагІъелла дІаяхьийта прибор сахьат долаш я аьнна цІаккха а юхайийтац.

Цу сменал дукха тІехьа ца юсаш болх беш я В. В. Вихлянцев бригадир вола токарий бригада, А. А. Сердечне кулгалду слесарий-сборщикий бригада, кхыраш.

Ю. ЮСУПОВ.

Советско-ирански доттагІал чІоагІлу

Пхи шу дІадаьннад Исфаганскн металлургически завод продукци арахецаш йола. Ирана исторе чухь цу эгтара хьалхарча еза-йоккхача индустре предприяте Іалаьмате чІоагІа влияни яьй Ирански промышленность дегІаяра, мохк экономически кхычарех тийша хІама доацаш хилийтара. Исфаганa юхера металлургически завод иштта боккхача лоархІаме хиннай вай мехкаи Иранаи юкъера вІаши гІойле йолча тайпара цхьана лeлалу корта бола гІулакхаш шердара а. СССР-еи Иранеи цхьа бахьан доацаш алац цунах цхьана леладеча советско-ирански гІулакхий символ.

Алхха Советски Союз мара хиннац ирански халкъа дуккха ха хьалхагІа денз дагадаьллар — шийн доалахьара металлургически предприяти хулга — кхоачашдара цунна новкъостал даь пачхьалкхе. Малхбузехьарча монополеша цкъа санна дуккхаза а дош денна хиннад цу тайпара завод хьалъергья яхаш. Контракташи соглашенеши яьй, мехкара тоъал дукха рузкъа дІайизад, цхьабакъда гІулакх меттахьа доалаш хиннадац. Шоай промышленни продукци чІоаггІа шоашта гІойле йоалача тайпара нийеш йолча Иранах йовла лайнадац Малхбузехьарча йоккхийча фирмашта.

Теркам тІаозаш да, завод хьалъяра проекташ оттаелга тІехьа а доахаш, малхбузехьарча специалисташа кхоачам балла бедали доагори дац яхаш бахьанаш даьха хилар. Уж бахьанаш корта боацаш хинна хиннад. ДоаггІаш дола геологически тохкамеи балхаш даьчул тІехьагІа, советски геологашта Иранера гучаьннай тІехдика аьшка руда доалла а хІаьта иштта болат хьадара хиланза барГбоаца коксующи кІори рудни йоаца оахкалаши йоахка а йІаьхий моттигаш.

Металлургически заводаш яххара проекташ уттаеча Московски институто оттаьй заводa проект ирански инженерашца цхьана айхха гІулакхаш а леладеш. Сихача темпаца хьалъяьй завод. 1972 шера эгтара хьалхара чон арахийцад заводо, хІаьта цул тІехьагІа цхьа шу доаллашехьа а шийн доалахьара болат долаш хиннай Иран.

Ирански индустре духхьашхаръяр Іалаьмате боккхача лоархІаме хиннай Ирански технически интеллигенци хьалкхера. ГІирс хьалбеча юкъагІа хьалкхийнай къаман шийн инженерий-металлургий, квалифицированни болхлой кадраш. Советски специалисташа новкъостал а деш кийчваьв 20 эзар совгІа болхло гІишлонхо, виъ эзар совгІача къонача Иранца металлурга професси Іомаяьй. Квалифицированни ирански кадраш кийчъеча иштта мах баь варгвоацаш боккхача лоархІаме хиннай советски организацей новкъосталца Исфагане, Араке, Кермане хьалъяь дешара центраш а. Цул совгІа, СССР-е производствашка Іомаваеннав 1200 гаргга ирански металлурги машиностроители.

Из йоккхагІа йола промышленни предприяти хьалъяра Ирана льготни условеш а йолаш 12 шера ха а йилла 260 миллион сомага кхаччалца ахча деннад юхалург. Иштта тоpoеннай Ирана из ахча валютаца а ца токхаш, вай мехка шийн традиционни экспортни товараш лоаттадарца хьатекха а.

Советски кредит хьатокхача ирански экспорта статьяех цаІ а хинна дІаэттай ирански газ. 1966 шера соглашенена кулгаш яздарца ирански экспорта списка тІа духхьашха гучаювла яьлар ирански газ. Вай мехка газ лоаттаяра цу соглашене тІа оттадаьдар Ирана къулбехьарча мехкдаьтта доаллача моттигашкара хьайолаяь Астара районерча советско-ирански доазонга кхаччалца трансирански магистральни газопровод юллилга. 1106 километр йІаьха газопровод (500 километр гаргга йІаьха цун къилбаселехьара участок советски оагІоно йиллай) 1970 шера болх бе йолаеннай.

1976 шера октябре Тегеране кулгаш яздаьд 1976—1980 шерашка СССР-ан Иранаи юкъе лелаергйолча товарооборота хьакъехьарча соглашенена. Цу тІа оттадаьд шин мехка юкерча торговле объем 1980 шерале, укхал хьалхагІа дІадахача пхе шераца нийсйича, дукха совгІа-эшашагІа йоацаш шозза дукхагІа хулийтилга.

Советски Союзои Иранои толаме цхьана гІулакхаш леладу экономика дукхача бІарзагІча доакъошка. Советски организацеша дакъа а лоацаш хьаяьй Иране хІанз мехка йолча ялатий элеваторий емкостех ахаш совгІа яраш. ХІанз советски энергостроителаша дакъа лоац Иране эгтара йоккхагІа йола г. Ахвазера 1,2 миллион киловатт низ бола йІовхала электростанци хьалъеча. Толаме кхоачашъеш я индустриальни методашца чуІе цІенош хьалдара проблема. цхьана леладу гІулакхаш дегІаух СССР-еи Иранеи доазонна йистерча хинии гидроэнергетически ресурсех цхьана пайда эцара даькъе.

Владимир ИВАНЕНКО.
(АПН).

ЦУН ХЬАЛХЛЕНЦА...

КОЛЛЕКТИВА СИЙ — ХЬА СИЙ

«ХIара коммунист, — аьлар КПСС ЦК октябрьски Пленуме ше къамаьл деш нов. Л. И. Брежнева, — миччахьа болх беш вале а, моллагIча гIулакхна тIа е посте вале а, шийгара визза а дисциплина йола а сег хилара, гIулакх творчески деш хилара хьоккам телаш доккхий а зIамига а декхараш кхоачашдеча паччахьалкхен гIулакх долаш хилара хьоккам телаш хилийта гIерта деза вай дIахо а».

Коммуниста бехктокхам кхы а совбоакх, цунгара кхы а дукхагIа дIадех цу дешаша. Из кхетаду «Ермоловский» коа тIара оалхазараш леладеча совхоза № 2 йолча шурий-товарни ферма бригадира Кадырова Яхас. Ше кулгалдеча ферма гIулакхаш кхы а тоаялара керда торонаш лохаш я из. ХIаьта кIезига къахьегами низа дIабеннабац из де гIерташ.

Укх шера февраль бетта тIехьарча деношка дар из... Дукха дийцар парткома секретара цу дийнахьа Яхийга. Юххера а шийн къамаьл чакхдоаллаш Бакалдин Михаил Лукьяновича аьлар: — Хов тхона Яха, оахош хьона хьалхашка, оттадер атта декхар доацилга. Тlехьаюсача ферме дукха а къахьега дезаргда хьа кхоачамбоацараш дIадахара. Из хьа вIаштIехьдаргхиларах теш боахама кулгалхой, партийни комитет. Цудухьа лерхI оаха цу бехктокхамерча участке хьо яхийта...

Из къамаьл хинна дукха ха ялале, март бетта хьалхарча деношка шоай совхоза № 2 йолча шурий-товарни ферме бригадиралла болх бе йолаелар Кадырова Яха. Бакъда, оалаш ма-хиллара, да велалургволаш дацар ферма гIулакхаш. ВIаштта дукххача шерашка план кхоачаш ца еш хьайоагIар из ферма. Кхоачам хиллал дацар доакъар, лоха яр къахьегама дисциплина. Из деррига дIадаьлча, Яха цига балха яра духьал хиннача цхьаболча хьайбаш леладераша «цунна-м фу ховра, ше дунен тIа яьлча деза хьакимал бIарга ца дайнача пох-м фу кулгалхо хургъяр» яхаш цунах бригадир ца лоархIаш хабараш дувцар. Бакъда, гIалат баьннабар уж. Цул хьалхагIа из болх баь еце а, шийн балхах дика кхеташи цунца цхьана цхьаккха а тайпара кхоачамбоацараша машар хургбоацаши ше йолга дIахайтар цо из хабар дийцараштa.

Иштта, цкъа доаркаш доахан дийтта баьннача тIехьагIа хьежача цхьаболча доаркаша доахангара шура цIена Iо ца яьккхалга гучадаьлар Яхийна. Сихха гулбир цо доаркаш, скотникаш. — Новкъостий, йоахар Яхас, — аз доаркалла болх баьча цхьоалагIча ферме сона дайна а е хеза а хIама дац доахан ах деттар. ВIалла а нийслалийта йиш яц из тайпа хIама. ДIахалаш, доахан цIена ца дийтта доарка дIахо йодача хана бехк ца беш ютаргйоацилга, доакъар доадеш болча нахаца са машар хургбоацилга.

Доахангара шура цIена Iо ца яьккха доаркаш бег боахаш яр цу дийнахьа ферме лаьрххIа арахийца сатирически листок а.

Бакъда, нахагара ше хьадехаш санна, шийгара доагIар дIа а лора Яхас. Вурийтта шера ше доаркалла болх беш Iояаь йоккха опыт къонача доаркашта дIалора. ХIаьта, цхьоалагIча ферме дукххача шерашка комсорг, цул тIехьагIа партгруппоэг йолаш Iояьча опыто гIо дора цунна кердача коллективе организаторскии кхетамен болх дикагIа дIабахьа.

Ферме цIенхаштта теркам тIабахийта дезаш дар хьайбаш леладерий къахьегамцара бебезам совбоаккхаш дола гIулакх а. ДикагIа вIаштIехьъяккха езар социалистически яхь, цун итогаш елга. Цу деша уйла а яь хьалхара моттиг яьккхача доаркана, е скотника ахчан премеш дургйолаш, цар дика гIулакхаш пенгазета тIа дувцаргдолаш вIаштIехьдаьккхар Яхас. ХIаьта эше доаркашца цхьана дIа а этте ше хьабора моллагIа а болх. Iимерзен бесамеи яр нахаца.

— Юххьанца тоъаш бацар болхлой: доаркаш, скотникаш. Юртарча цаха наIарга а ухаш дехар дича а балха багIацар уж. — йоах Яхас. — Из дIадаьннад хIанз. Болхлой шортта ба. Помещенеш дика кийчъяьй. Наха болх дика бу. Масала, тха коллективерча цхьайтта доарка ханал бутт хьалха кхоачашъяьй шоай шера планаш. Шера план бархI бетта кхоачашъяьй тха йоккхагIа йолча доаркo Саипова Даккалас. Со яхье яьнай № 1 йолча ферма коллективаца. Цул тIехьа ца диса а хьожаргда тхо.

Белгалдаккха деза, Яхас кулгалдер зIамига ферма ца хилар. Цига ба бетташ бола 230 етт, ши бIаь къона бежан. ХIаьта, ферма коллектива укх шера планагIа юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара 2440 килограмм шура яккха езар. Из план ханал ах бутт хьалха — 15-ча декабре кхоачашъяьй хьайбаш леладераша. Из ба коммуниста Кадыровай хьалхара толам!

Бакъда, карагIдаьнначох кхоачамбаь Iе лерхIаш яц цу ферма кулгалхо а еррига коллектив а. Из кхетадеш а да. Хьайбаш леладерашта хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд КПСС ЦК октябрьски Пленума решенеша. Цу Пленуме къамаьл деш новкъоста Леонид Ильич Брежнева аьндан «...ХIаьта, къаьстта лоархIам болаш да — дикка дукхагIа хьайбай продукташ яхар, баха нах дулхеи шурийн продукташца Iалашбара йола халонаш сихагIа дIаяхар...».

Ше Iомаярал совнагIа еррига коллектива а дIайовзийт Яхас Пленума материалаш. Царех беседа еш дувц фермана, совхоза хьалхашка латта декхараш, уж мишта кхоачашду. ХIаьта, шоай боахама гIулакхаш дика довз Кадыровайна.

— Шура йохкара шера план 20-ча ноябре кхоачашъяьй совхозо, — йоах цо. — Из толам боаккхаш паччахьалкхенга ехкай 1360 тонн шура. Кхы тIа а планал совгIа 1000 центнер шура йохкара къовсам лоатабу тха совхоза къахьегамхоша. Дулх доххара план а тIехкхоачашъяьй боахамо. Хlанз тхона хьалхашка латта керттера декхар да хьайбаш дикача хьале а долаш Iангардахар.

Иштта тоабаьб коммуниста Кадыровас ше керте латтача ферма болх. Бакъда, из хьалхара толам мара бац. Дукха да дIахо де дезараш, ДIадоахаргда уж кхоачамбоацараш а. Ферма коллектива болх дика вIаштIехьбаккха ховш бригадир ше хилар хьахьекхад Яхас хIанзле а.

Къахьегам дукха безаш, цун сий лакха лоаттадеш саг я Яха. Къахьегамца лерхI цо сага ираз. Цудухьа, хургла-кх из толам лакха хилар а. ДIаяхача нийслагIча пятилетке ше доаркалла болх беш йолаш юкъера лаьрхIача хIара шера 4000 килограмм шура яьккхай цо хIара Iаттагара. ХIаьта болх бешше а кагирхой сайрийнарча школе дешаш цхьайтта класс йистеяьккхай цо укх шера. Техникуме заочно деша яхара кийчо еш я. Дукха ха, низ дIалу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Кадыровас харжархой наказаш кхоачашде гIерташ а. Тикаш тоъаш яцар Кулары яхача цар юрта. ХIанз хьалъеш я керда тика. Юрта чу бода никъ асфальт билла тоабаьб. Къоастадаьд цо хина гIулакх а.

Дукха гIулакхаш хул цIагIа де дезаш а. Бакъда, къахьегаме, вахаре моллагIа декхар хьалхашка латте а халонех бIу къожабаь юха тIехьашка ца йоалаш кхоачашду цу хьинар долча кхалсага. Боккха мах баьб Даьхено Яхий къахьегама а. Цун наькха тIа леп Октябрьски Революцен «Знак Почета» яхен орденаш, дукха мeдалаш.

Ю. КУРСКИЕВ.

КОЛХОЗИЙ ГIИРСАШ ХЬАЛДАРА — ДУКХАГIА ТЕРКО

Паччахьалкхенои колхозашеи хIара шера дукха ахча дIахец юрта боахама материально-технически база чIозгIъяра, юрташкарча къахьегамхой вахара культурно-бытовой хьалаш тоадара. Цо хьахьокх, юртбоахама производство айяра КПСС XXV съездо белгалъяь мероприятеш хаьдда кхоачашъеш хилар.

КПСС ЦК октябрьски Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева аьннад: «Юрта боахам дIахо айбара проблема хIанзарча этапе — эггара хьалха из я шерагIча тайпара шун эффективность лакхъяра проблема. Юкъара декхар укх тайпара оттаде мегаргда: юрта боахам дегIабоалабара паччахьалкхено дIахецача Iалаьмате йоккхийча ресурсех хьаькъалца, дас санна пайда эцар, лаьттаи хьурмат дар, хIара гектара тIара, дIаяхийтача вложеней хIара сомагара, удобреней хIара тоннагара ма-могга дукхагIа юха хьадаккхар».

Из фу яхилга да аьлча, из да, колхозашка хIара шера дIаухийташ йола капиталовложенеш духхьал шоай наькъагIа ахийта а ма-могга эффективнегIа хила а езаш хилар. Вай республика колхозашка дIаухийта капиталовложенеш дукха йолга ховргда нийслагIча пятилетке уж 80 миллион сом совгIа хинна хиларах, цу даькъе гIишлой-монтажни балхашка — 51,4 миллион сом е 64 процент. Юкъера лаьрхIача 9-ча пятилетке цхьан боахамга дIаяхийта капиталовложенеш 16—18 миллион сом хиннай. ХIаьта капиталовложенешта юкъе паччахьалкхен кредиташа дIалоаца дакъа цу юкъа 46 процент хилар.

Цу даннеша тешал ду, цу ахчах эффективно пайда эцар къаьстта лоархIаме хилара.

Колхоза капиталовложенешта юкъе лоархIамегIарча моттигех цаI дIалоац промышленни ларда тIа яха уж кийчъяра дувзаденна хьлъеш йолча зданеша, гIирсаша. НийслагIча пятилетке капитальни гIирсаш хьалдарген механизаци яргеи республика колхозаша дIалахийтад 51,4 миллион сом. Ховш ма-дарра, колхозашка дукхагIча даькъе гIишлой-монтажни балхаш деш яр колхозий юкъера гIирсаш ду организацеш я. Царна хьалхашка оттадаь бехктокхамеи лоархIамеи декхар дар — иттлагIча пятилетке капитальни гIирсаш хьалдара къахийцача ахчах эффективнегIа пайда эцилга Iалашдар, хьалъеча объектай дикал лаккхъяри уж шоай ханнахьа эксплуатаце дIаялари.

Колхозашка объекташ хьалъеча хана кхоачашданза даргдоаца гIулакх а лаьрхIа тIайийцар из декхар юрташкарча гIишлонхоша. НийслагIча пятилетке цар хIара шера лаккхйоэа колхозашка деча гIишлой-монтажни балхий объем. 1971 шерага нийсийча нийслагIа пятилетка чакхйоалача хана 44 процент лаккхъелар колхозашка гIишлой-монтажни балхий объем, хьалдаь ца доалаш лаьтта гIирсаш кIезигделар.

ХIаьта, нагахьа санна нийслагIча пятилетка тIеххьарча шера — даьраш 1974 шераца нийсдича, вайна бIаргагургда карагIдаьннараш доккъий хилар: дукхагIа хилар дукхагIа хилар керттера фондаш, цхьан гIишлонхочоа лоархIаш баь болх — 6,3 процент. Колхозий юкъара гIирсаш хьалдеча организацешта 0,5 миллион сом гаргга пайда хилар.

Шеко яц, колхозий-пайщикий санна, иштта «Чечингколхозстрой» яхача объединене а кулгалхой капитальни гIирсаш хьалдара оттаяь планаш тешшаме кхоачашъелга, цар дикали эффективности лакхъелга Iалашде гIерташ хиларах.

Цхьабакъда отчетни даанеша хьахьокх, колхозашка гIишлой-монтажни балхаш дара оттаяь планаш цIаккха а кхоачаш ца еча цхьайолча колхозий юкъара гIирсаш хьалдеча организацей производственно-боахамеи финансови гIулакхашка доккхий кхоачамбоацараш хилар. Балхаш во дарах зенаш хулийт, ца даь балхаш даьд яхаш IотIадетт.

Цу деррига хIамаша тешал ду, дуккхача гIирсаш деча организацешка гIулакхаш геттара во лелаш хилара. Аьлча кхоачам ба, колхозий юкъара гIирсаш хьалдеча бархI организацех шинне (Спец. ПМК-аси УМС-он). мара 1975 шера гIишлой-монтажни балхий план кхоачаш ца яь хилар, хIаьта колхозий гIирсаш хьалдара план кхоачашъяь цхьа Спец. ПМК мара яц.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера нийс бетта е шоай низаща а, е колхозашка деча балхашта а гIишлой-монтажни план кхоачашъелга Iалашдаьдац бIарччача объединене а иштта цуи дуккхача гIишлош еча организацеша а.

Масала, объединени бIарчча хьанийцача генподрядагIа гIишлой-монтажни балхаш дара план укх шера 9 бетта 91,4 процент кхоачашъяьй, шийн низаща — 89,8 процент, колхозашка — 96,6 процент. хIаьта гIишлош ю организацеш къаьст-къаьста хьанийцача: Сунженски — 86,7 процент, Грозненски — 83,3 процент, Шалински — 86,7 процент, Грозненски — 83,3 процент, Шалински — 79,4 процент.

ГIишлош еча дуккхача организацешка болхлой сов дукха хувцалуш хилара лерттIа вIаштIехьа боаккхалац болх. Алхха цхьан 1975 шера 2450 саг балхара дIаваьннав, хIаьта 2748 саг керда хьанийцав. Цун маIан да гIишлош ечара берригаш а хIана бац аьнна бола болхлой хувцабенна хилар. Кадраш иштта дукха хувцалуш хиларо гIирсаш хьалдара планаш кхоачашъелга Iалашдара халонаш тIаккхоачаярэл совгIа, хьалдеш дола гIирсаш маьха дезагIа а хулийт. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац объединени бIарчча хьанийцача 1975 шера гIишлой-монтажни балхаш дарга дIабаха мах планагIа лаьрхIачул 321 эзар сом дукхагIа а зенаш 500 эзар сом совгIа а хинна хилар, цу даькъе алхха гIишлой-монтажни балхаш деча — 396 эзар сом, цунах 103 эзар сома зе хиннад ца даь гIишлой-монтажни балхаш даьд яхаш совнагIа IотIадеттарах.

Расчеташ лерттIа лелаелга вIаштIехьа ца даккхар бахьан долаш тоъал дукха Iайнад дебиторски декхар, дукхагIа хиннад заказчикий авансаш а. 1976 шера 1 январь хьатIаотташ балхаш кхоачашданза дисса авансаш 845 эзар сом дар. Балхаш кхоачаш ца дарах тIадиса авансаш къаьстта дукха дар: ПМК-1 — 295 эзар сом, Шелковской ПМК-233 эзар сом, Шалински МСУ-223 эзар сом.

Колхозий кхоане дагайоаллача хIаранен дика дагадолагIа КПСС ЦК октябрьски Пленума решенеш тIара мугIараш. Цига аьннад: «Юрта боахама эффективность лакхъяра, дика хьоккамаш дIахо тоадара декхар кхоачашдеча боккхача лоархIаме хургъя специализацин концентрации». Уж дешаш доагIа иштта, ховш ма-дарра, гIишлош еча дукха балхаш хIанз а кулг-кара, техника юкъе ца йоалаеш, дайтача гIишлош еча организацешта а.

А. БУХТИЯРОВ,
экономист.

Азербайджански ССР. Шекински района боахамашта юкъерча хьайбаш кхоабача объединене площадкашка 10 эзар гаргга бежан доккхий а кагий а доахан леладу. БаланегIа нийсъяь рацион йолаш йоакхо еш доаханга хьежаро торо хилийтай дени буси хIара чуоттадаь бежан 800 граммага кхоачаш дорстаде. Из района кхыча боахамий фермашкарчул дукхагIа да.

Объединене хьалъяьй хлорелла цех. Тамашийна свойстваш йолаш я из сихха дегIайоагIаш йола хи чу тIаювла буц. Интенсивни фотосинтез яр бахьан долаш дени буси цу культура цхьан гектара тIара ши бIаь килограмм моша доакъар даккха йиш я. Хлореллах йоал шовзткъе итт процентага кхоачаш белок, хьоанал, углеродаш, хIаьта иштта А, В, С яха витаминаш. Рационах хлорелла техача доахан сихха дорстадара новкъостал ду.

СУРТА ТIА: укхаза дени буси 5 тоннага кхоачаш хлорелла йоакх.

О. Литвинен, А. Тавакаловен сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

НРБ. Дуккхача мехкашкара кхалнаха, царца Советски Союзера бараш болаш, чIоагIа баркал йоах болгарски зизаш леладерашта лоа санна кIай хрезантемаш, тайп-тайпара бесаш дола гвоздикаш, хоза хьаж йоагIа розаш кхедарах.

СУРТА ТIА: Правец яхача юртарча аграрно-промышленни комплекса болхлой раьза ба шоаш чубенача «хьувкъама».

БТА—ТАСС фото.

ЛИВИ: РЕВОЛЮЦЕНА КАРАГIДАЬННАРАШ

Iаьржа, баьццара, IажагIа, сийна — уж биъ бос бар даим сона бIаргагуш цкъа Траполера КъулбехьеI Ливе столице — город Себхе кхаччалца со водача хана. Цхьайолча метте катокаша тоIаьча асфальт йиллача шоссе йIоаххала, хIаьта цхьаццайолча моттиге тIо улллача ара низткъа мара ца холучa наькъа бIоаххала шорттига хьош йола 980 километр, пейзажаш бIарг хьоасташ яцар. Маьлхо доагадаь Iаьржа лоамаш дIадаьлча гучаювлар сийнача сигаленна кIал маьлха сердалон чу лувчаш яда сийрда-IажагIа гIомара аренаш. Цудухьа къаьстта хоза хетар юкъ-юкъе мара йоацача оазисашкеи нах бахача моттигашкеи наг-нагахьа гучабувла вахара баьццара бос: финикий кIотарташ, дIаегIа оливкови гаьнаш, баьццадаррий кхоталенна хьасаш.

Хала хиннад феллаха вахар. Къилбаседен Африка — шийна тIа мел нийсъеннача хIамэн «садоаккхаш» йолча яьссалеи — эггара унзарегIча низаца — гIум гIеттаеш, ханага диллача лоацца, цхьабакъда цхьан сахьата чухь хийцца лоалуча Цельсе 30 градусагара лоа ца луча 50 градусага кхаччалца температура ай а луш, дийна мел долча хIамо мерцача йIовхалах хьуладила моттиг лехача хана хьеккхача михаца цхьаь къовсам лоаттабар. Цу районашка вахара эггара хилаиза даргдоацар — тIоадал — ца тоъача лоаттабаь къовсам. ХIанзарчун тайпара техника а йоацаш, паччахьалкхенгахьара новкъостал а доацаш лоаттабаь къовсам. 10 шу хьалхагIа мара йоацача хана иштта дар.

Ливе мехкдаьтта хьаделларо, финансашна доагIача дошон догIал совнагIа, бекъа хьекхача миха ца дуденна зуламаш дир мехка юрта боахама. Мах байра ахархочун халача къахьегама, юрташка баха нах кофи хьателачун алапи феллаха хьатIадоагIачул дукхагIа долча городашка чуболабелар. Мехкдаьтта бум, паччахьа цIеннен компрадорски буржуазе викалаштеи Iалаьмате доккхий пайдаш а деш, чIоагIа Iаьткъар хьалхагIа мехка мел баха нах кхоабаш хиннача аграрни сектора. Цхьа кIеззига мара боацача нуворишашта духьала латтар городашка инфляце, хIамай маьхаш лакхадаларо, цу Iеча цIеношта кризис хиларо гIоарал доадаьча баьхача нахах кIезига алапеш доагIа дукха бараш. Мехкдаьттах хьатIабоагIаш хинна Iалаьмате дукха пайда экономика дегIайолаярга дIа ца а бохийташ, спекулянтийн гIишлонаш еча подрядникий кисашка бодар. Арахьара тIаккхихьача товарех йиза латтача рынкашца хIама тоаденнад яхаш йола харц уйла дег чу йоссайора, хIана аьлча цар маьхаш къахьегамхой кисашка хьежжа дацар. Паччахьалкхен учреждешкарен паччахьана гонахьарча гIозара юкъерен коррупци боарам боацаш чIоагIа аиенаяр, мехка бахача берригача наьха эгIазал а хьоаеш.

Ливера монархически режим цхьанна тайпара духьале да еш ежар 1969 шера 1 сентябре. Мехкара Iаьдал революционни командоване Совета бе дахар. Цо шийн керттера декхар а лаьрхIа хьакхайкадир бахача массе тайпарча наха юкъе, къахьегамхошта юкъе къамаи доход екъара деша нийсхо хургйола гIулакх делгеи хIаьта арахьарча политика даькъе — империализмацеи цун влияни чакхйоахачунца — Iарбий реакцеци машар боацаш къовсам лоаттабелгеи. Лоаццача хана лоархIаме политически гIулакхаш чакхдаха — кхыча мехкий тIема базаш дIаяхеи мехкдаьтта доахача промышленноста национализаци ен вIаштIехьа даьлар Ливийски Iарбий Республика правительства.

Мехкдаьтта доахача мехкаша мехкдаьтта монополей Iоткъама духьала лоаттабеча юкъарча къовсама доазонел чухьа вIаштIехьдаьккхад Ливе доаккхача «Iаьржача дошон» мах лаккхбелга. Малхбузехьарча мехкий экономика бедалиа хьаллоаттаеча мехках экономически шийн мукъагIара паччахьалкхе яра чIоагIа финансови лард хилар цунах.

«Баьццара революци». оалаш йолчун доазонел чухьа юрта боахам юхаметтаоттабелга ЛАР кердача кулгалхой сагота тIа дола декхар а хинна дIаэттар. Цу даькъе даьхача толамаша теркам тIа ца оза йиш яцар. ХIанз кхоачашъеш латтача боахам дегIабоалабара пхе шера плана тIа (1976—1980 шш.) оттадаьд керттерча юртбоахама продукташца мехко ше бизза Iалашбергбола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга. Эггара кердагIа йолча хIанзарча техниках пайда эцара ларда тIа эрий дада лаьтташ-карадерзадари юрта боахама продуктивность лакхъяри дукха шерра къовсам болабаьб Ливе. «Баьццарча революце» 10 шера программа доазонел чухьа аграрни сектор дегIайоалаярга дIадахийта хьожадаьд 800 миллион ливийски динар (3 миллиард гаргга доллар). ХIаьта цунах хьахиннар гучахьа да. Из программа кхоачашъе йолаяьча лоаццача юкъагIа 1973 шера денз 5-зза дукхагIа йоах юртбоахама продукци. Из толам баьннаб дукхха говнаш дола ирригационни системаш шерра юкъейоалаяри хий тIадигача лаьтташка паччахьалкхен сектора доазонел чухьа йоккхий механизированни аграрни объекташ хьалъяри бахьан долаш. Алхха укх шера паччахьалкхенгара 20 эзар гектар лаьтта кхаьчад ливийски феллахашка.

Ливийски кулгалхоша чIоагIагIа лоархIам бу мехка индустриализаци яра. Промышленни сектора а иштта дукха ахча хьожадир дегIаахара кхаь шера (1973—1976 шш.) плана доазонел чухьа санна, иштта карарча пятилетке а. Алхха 1976 шера 1,5 миллиард ливийски динарал (5 миллиард гарггача долларал) тIехдаьлар из. Из бахьан долаш промышленни сектора производства объем алхха 1976 шера маьха лаьрхIача кхоалагIа дакъа хIана хиннаяц аьнна йоккхагIа хиннай.

Цу цхьан ханна ливийски кулгалхоша кхетаду, мехкдаьтта доаха промышленность хIанз укх сахьата къоначa ресурсашка керттера дакъа, из экономическа дегIайоалаярга дIаухийта ахча дудувла керттера хьаст болаш юсилга. ЛАР мехкдаьтта запасаш йоккхий яц, цхьадолча лоархIамашка хьежача, 35 миллиард баррел. вешта аьлча хIанз санна дукха доахе 30—40 шера мара тоъаргдац из. Цудухьа укх тIеххьарча шерашка дикка кIезигагIа даха баьннаб ЛАР-е мехкдаьтта: 1974 шера доазол дехьа дехка ливийска мехкдаьтта 70 млн. тонн мара хилазар, 1969 шера из 160 миллион тоннага кхоачаш хиннача метте. Иштта соцадир малхбузехьарча монополей оагIонгахьара ливийски мехкдаьтта гIувнашкара юхе дисар довш санна хьалдоахаш хинна мехкдаьтта. Тахан вайна шаьра гуш да, мехкдаьтта чакхдоаха промышленность ЛАР-о хьаьн хилар — дунен халкъашта юкъерча мехкдаьтта монополешта кIалхара — Ливи геттара хьаьнкхаргахьа керда гIа баьккхалга.

Советска наха чIоагIа дика хет шийн политически экономически кортамукъале бахьан долаш лоаттабеча къовсаме ливийски халкъо толамаш доахаш, массаза а кийча ба уж революционни Ливега новкъостала кулг кховдаде. ТIа-тIа шерлу ЛАР-ацара вай мехка букзамаш, экономически, культурни, политически делегацеш дIахьа ухийт 1975 шера ЛАР-е хиннав СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, цхьана экономически гIулакхаш леладара хьакъехьа шерра переговораш яра вена массехкazза Москве хиннав ЛАР премьер-министр А. Джеллуд. Цудухьа СССР-е раьза хинна ба массе оагIорахьара цхьана леладу советско-ливийски гIулакхаш чIоагIдара даькъе керда веха а хинна дIаотта езаш йолча ЛАР-а революционни командоване Совета Председатель Муамар Каддафе СССР-е енача официальни визита конструктивни итогашта.

Ю. ТЫССОВСКИЙ.
(АПН).

ФРАНЦУЗСКИ АХАРХОЙ САГОТОНАШ

Каст-каста дийлхача гуйран догIаша хьалха шоаш хиннача тайпара хозйир Франце юрташ. Дикка лаккхбелар хин боарам. Мехка цхьайолча районашка ахкан йIовхало доккъадаьча лаьттан магазар цIаьхха IотIадийлха догIаш чуйаа, цудухьа дукха хий хьаIайра. Бакъда, мехка хIанз тIехь ювц аьхки хинна йокъал, цо тIаоттаяь экономическии социальнии халонаш.

Метрополена чуйоагIача 95 департаментах 72-нена зе даьлар. Эггара дукхагIа зе хилар хьайбаш леладерашта: даьгIенашкареи аренашкареи буц малхо йоагайир, из бахьан долаш ахархошта йол Iалашъе магазар. ДIайийнача хьажкIай, кена, свеклай, кхыдолча доакъара культурех ахаиел совгIа яраш яйра. Совдегархоша эттача хьалах сихбенна пайда эцар бахьан долаш доаханах, коа тIарча оалхазарех шозза-кхозза маьхаш айдир. Шоай деррига доахан кхы уж кхаба йиш ца хиннача ахархоша аьхки доадир. ХIаьта рынке продукцех доаккхар наха лучул дукхагIа хиларах, дулх дIадохка маьхаш лакха доллаше из нахагара хьайиду маьхаш геттара лохделар. Хьайоаккха шура 25—40 процент лохъелар. Иштта кхолха зе хилар ахархошта — доакъарах лур дукхагIа да, дулх дарегIа дохка деза, хIаьта шура кIезигагIа йоакх, цунга хьежжа шурий продуктех доаккхар а кIезигагIа хул.

Йокъало дукха халонаш тIаоттайир французашта. «Велча гIойле я, сагIа деха аравоалачул», — аьнна яздир 69 шу даьннача Вузал яхача юрта (департамент Вьенна) ваьхача Альфред Гарньес шийна теха валале хьалхагIа. Бехк бадар ахархой раьза боацаш гIовттар а бунташ айяр а. Кхы вогIа дар хилар кхераш, правительства царна гIо дергда аьна хьакхайкадир. Ахархой викалаша премьер-министраца Р. Барраца хиннача переговорашка 10 миллиард франк йийхар. Болхлошкареи гIулакхерча нахагареи кхы тIа а налогаш яхарах 6 миллиард яла лаьрхIар правительства. ХIаьта царех духхьал гIо дара 4,3 миллиард франк мара дIайодац, юхейисараш хьайбаш леладерашта еиа займаштеи есудаштеи йола проценташ санна банке йода.

Правительства хьожаяь пособеш ахархой хинна зе меттаоттадара гаьна я. Хьайбаш леладераша халла дийхача сагIа тара я уж. Из «гIо» удобренешта, фуъа, юртбоахама техникана, промышленни товарашта, медицински гIулакх дара, берашка дешийтара IотIадетталу, хIаьта маьхаш юхатохара тоъарг а дац.

Бакъда, ишта а атта доаца юртарча къахьегамхой хьал кхы а халча оттадир йокъале. Из селла хала ца хила а мегар, капиталистически къахьегаме анархи ецаре. ХIара шера ахархой догдоахийла йоаю рынка хьовзамаша. Цкъаза цо хаоттама дагадоацаш хулача хувцамаша дечул доккхагIа зе ду хьайбаш леладерашта, комсаш ялати кхедерашта, сомий бешамаши нокхарийи леладерашта. Франце юртбоахама кризиса ларде улл маьхаш теда гIордаьнна «кIод». ЗIамагIдолчеи юкъерчеи ахархой боахамий торо яц хьабоала пайда къахьегама дIадодачул дукхагIа хургболаш къахьегама оасарле айе.

Статистико яхачох, французски ахархоша кIира 54—60 сахьата болх бу. Царех 90 процент совгIа барий йIаьххача хана салаIа йиш хилац, хIаьта дукхагIчар вахара боарам промышленносте болх бечарна оттаьча официальни минимумал лакхлац.

Аьхкии гурахьеи со хиннача мехка дукхача юртбоахама районашка ахархоша тайп-тайпара дIахьоккхар шоаш раьза ца хилар — къаьна автомобильни шинаш лотаяь наькъаш тIа яьча духьаленашкара яьина машара демонстрацеш кхаччалца. Къилбаседехьарчен малхбузехьарчеи департаменташкара хьайбаш леладераша ярмарке арадоахар гIелденна доахан, «Гой шоана со мишта гIийла ба. Iай деза хургда сона доакъар эца. КIал ма бита со!» — цхьан оагIо тIея, вокхан тIа — «50 франк пособи ялара со тоалургбац. Режим — ча, продукци — нуль» аьнна плакаташ а доахкаш.

Дика хаоттам лаьттача районашкара ахархой а ба раьза боацаш. Царна юкъе ба, масала, укх шера шортта хьувкъам чуийца комсаши сомий бешамаши лелаераш а. Царна хьалхашка комсаши сомий сихагIа бохкара декхар латтар. Керда хьувкъам чуоттабе хIама а педаш дIаоттаде моттиг а яцар. Торгови фирмаша эттача хьалех нахагара хьанйеча комсийи сомийи маьхаш лох а деш шоашта пайда боакх.

«Нагахьа санна правительства йокъалах зе хиннараштa кхы дукхагIа гIо а комсаш кхеерий хьашташ лорадара сихха де деза гIулакх а ца дойя, — язду «Терр» яхача газето, — бIаьсти е кхы а хьалхагIа, ахархой кхоачамаш кхоачашделга, цар эгIазал юхатоха хала хургда».

Н. КУЗНЕЦОВ.
АПН соб. корр.

МИКРОБИОЛОГЕ — ЮРТА БОАХАМА

Укх тIеххьарча даннешка хьежача, вай планете хIара шера 30 процент гаргга хьувкъам бов чоапилгаш-зуламдергаш бахьан долаш. Из бала тIера дIа мишта боаккхаргба?

Цу гIулакха геттара дика химически средстваш йолаш я. Цхьабакъда даьча тохкамаша хьахьокх, сага а гонахьарча Iалама а царех чIоагIа зулам дила тарлуш хилар. ЛаьрхIадмасала, ерригача ядохимикатех дийлагIа дакъа гаргга ярац Дунен океана чу ухийташ хилар. Цхьан хана чIоагIа дика лоархIаш лелаьча ДДТ яхача пестицидах зулам доалаш хилар гучадаьннад хIанз. Цу препарато мукъагIа, лаьттанца Iа а Iовш, пайдане микроорганизмаш йоаеш, кхачан продукташтеи хинеи отравлени еш, сатеи хьайбайи организма чу а ухаш зулам деш хиннад. Iилмахошта кхыметтел Антарктидерча пингвиний тIехкашкара а кораяьй из!

Цудухьа хIанз дукхагIа къердар чоапилгашца-зуламдергашца лоаттабеча къовсама биологически метод я. Цу метода маIан зенах латт аьлча, из латт. гаьнашта зуламдергашта а иштта лазараш чулаш хиларах, хIаьта де дезар фуд аьлча, уж лазараш хьедергаш (бактереш, вирусаш, грибкаш) хьалахар а сихха уж ебаргйола способаш кийчъяр а да. Массаза а яхар мо, микробиологически препараташ кийчъярга йолх Iаламцара хьакъоастаяь микроорганизмаш. Юха а естественни хьалашта юкъейихьача цар биологически закономерносташ толхаяц, чIоагIача соединенешца гонахьара Iалам бIехдац. Цунах латт биологически средствай керттера башхалонаш: дIайха цIий дола хьайбаш, чкъаьрий, коа тIара оалхазараш наха а бIарчча хьанийцача гонахьарча дерригача Iалама а зенце ца хилар.

СССР промышленносто арахецача микробиологически препаратех хIанз шерра пайда эц 110 тайпарча зуламеча садоахкача хIамашца къовсам лоаттабара. Масала хьунан боамбенеи зуламдергашца лоаттабеча къовсаме шоаш чIоагIа пайдана хилар хьахьекхад дендробациллин яхача препарато. хIаьта вож препарат — энтобактерин, башха-дика средство хинна хиннай баьццадаррий культурашта зуламдергашца лоаттабеча къовсаме.

Шерра-шера шерагIа юкъейоалаю биологически метод Мехка тайп-тайпарча климатически зонашка пайда эц цунах. Нагахьа санна 1965 шера биологически методах 0,4 миллион гектар долча юртбоахама лаьтташ тIа мара лелаьеце, 1975 шера — 10,7 миллион гектара тIа лелаяьй.

Дунен практике вайцига эггара хьалха хьаяьй трихограмма — дукха юртбоахама зуламдергаш йоаеша лаьттай цхьан гектара тIа йиъ центнерага кхаччалца кIа, ворхI центнерага кхаччалца хьажкIаш, 15—20 центнер свеклаш лораеши йола мушка дукха ебаю йоккхий автоматизированни биофабрикаш. Фабрико деннен бийсаннеи хьаю 15 миллион трихограмм.

Дукха ха йоацаш Сибарегарча Иркутски областа хьунашка даь даьннад Сибарегарча нIовцискаца къовсам лоаттабара биологически метода дуккхача шерашка деш лаьтта тохкамаш. Хьаяьй ерригаш а хIана яц аьнна йола зуламдергаш (98 процентага кхаччалца) йоае низ кхоачаша тIайоалача хIамашта, хьайбашта, сага кхераме йоацаши йола препарат. Хаоттам миччa бесса хилча а пайдана йолча цу препаратах пайда эца йиш я хвойни меттел, вIашагIъийнача а хьунашта. ХIанз промышленносте хьае кийчъеш я из.

ХIанз деш да зуламеча садоахкача хIамай низ бохабар. дуккхача ядохимикатех пайда дикка кIезигагIа эца е вIалла ца эца йиш хулийташ йолча гармональни препаратехи кхыча веществаехи пайда эцар санна дола лоархIаме тохкамаш а.

Йоккха перспектива йолаш хила мегаш да тIайоалача хIамашта зуламдергашца лоаттабеча къовсаме эггара хьалха тIайоала хIамаш зуламдергех шоаш лораялара болча низах ког гIорталга е а массе оагIорахьара цар низ чIоагIбе а беза аьнна хеташ болча дуккхача советски Iилмахоша деш дола балхаш. Из къаьгга хьахьокхаш дола масал — дерригача дунен тIа къоабалдаь тIайийна академика Василий Степановича Пустовойта хьадаь гидуаргий сорт. Iилмахоша хьахьекхад дуккхача кхерамеча зуламдергаштеи лазараштеи массе оагIорахьара духьала отталуш дола дуккха сорташ хьаде йиш хилар. Хьахуларашка хьежача биологически метода тара да уж балхаш. ТIайоалача хIамай чухьара низ совбаккхаро йиш хулийт химикатех пайда кIезигагIа эца

Вай мехка промышленносто арахецача микробиологически препаратех кхы цхьаькха чIоагIа пайдана цхьа хIама а доалл: химикаташца цхьана дика тарлу уж. Царца цхьана къаьстта пайдана я уж. хIаьта инсектицидо лоаца дакъа 20-зза совгIа кIезиглу. Масала, колорадски чоапилг геттара йийна дIаяккха йиш хулийт боверин яхача советски биологически препарато хлорофосаца цхьана цунах пайда эцаш хилча.

Вешта химически метод геттара юкъера дIаяккха йиш яц. Ядохимикаташ ецаре вай, бокъалдар аьлча, кара герз доацараш моргаш хургдар цIоэ е боамбе совка тIахьалхар санна дола экологически дов юкъедаьннача хана Дуккхача мехкашка кIезига бала тIаяхоачабац нахан хьайбаштеи тIаеттaлуча, инфекционни лазараш доаржадеча комарийн мошкараи Iулаша. Дукха ха йоаццаш къаьстта шийн тайпара химически препарат хьаяьй советски Iилмахоша. Сатаи хьайбаштеи зенне яц из, цIий дIаIувлача садоахкача хIамаех йIаьххача хана лораву цо, зуламе яц из гонахьарча Iалама. Мехкарча дуккхача Iилма-тохкама учрежденешка тохкам баьчул тIехьагIа шерра юкъехахьа могаяьй из.

ТIайоала хIамаш лораярца йовзаш йолча ерригача агротехнически, биологически, механически, химически средствах пайда эцара комплексни система кийчъеш латт вай мехка. Из система дунен 54 мехкарча Iилмахоша геттара дика лаьрхIа тIайийцар укх шера август бетта Москве хиннача тIайоала хIамаш лораяра дешашта йолча VIII Дунен халкъашта юкъерча конгрессе.

Людмила ЕНЮТИНА,
АПН корреспондент.

Къахьегамца корадаь ираз

ОЧЕРК

Нохч - ГIалгIай промстрой объединене № 6 йолча гIишлон - монтажни управлене производственни база арматурщикий бригаде болх беш я Ачаева. Из хиннаяц тIем тIа. Нийсъеннаяц из Дай-мохк бахьан ший вахар дIадала деза-ча хьале а. Кхыйола хало я цо лайнар, кхыбола бала ба цунна Iеткъар. Бакъда халача Iовдалча балийх йоха ца йохаш кIалхара яьннай из. Вешта хьадолалургда вай юххьанцара.

1950 шера Талдыкурганск областерча Буденовка яхача юрта яьй Белита. ХIаьта 1969-ча шера Урус-Мартанерча номер 3 йолча школе деша яхай. Ший ханара бераш санна, борхI класс яьккха йоаллаше а комсомоле дIаэттар кхувш йоагIа йиIиг.

Цу хана денз массанена а санна Белийтина а хьежа малх, къайлабаккха санна гулъяла йолаелар морхаш. Уж гIертар йиIига серд1ало ца гойта, боадонера из ца ялийта.

Лоаца дар йиIий даь дош:

— Хьаяккха еза дешара. ЩагIа ягIийта ший вахар комсомолаца хотта дагадеха, даьгара хоаттам боаца йиIиг.

Бакъда цунга хоам бир массарга а борхI шерарча школе дешийтарах долча закона духьалвалараx Iаьдало баркал арг ца хиларах. Юхадаьккхар тIаккха дас ший дош, хийцар:

— Дешийта хIаьта цхьаьккха шера.

Ховш яр Белита борхI класс яьккха яьлча шийх хургдар. Ховш яр аьлча а, са кхувш яр-кх. ХIаьта гIалат яьнна а хиннаяцар. ХIанз-м, шийга хIама ала никъ ца хиларах дог тийша волча даь дош чIоагIа дар.

— ДIахо дешарг а дац, балха а гIоргъяц. Ший цIагIа ягIаргъя маьре яххалца,

Бакъда кхыча тайпара дар Белитий дагалаьттараш. Шийдаьцара ээдел бахьан долаш юхь-духьал а этта ший уйлаш, ше лерхIаш бола вахара никъ даьга дIабувцацар цо. Цу тIа, ханна зIамига хиларах, нийса никъ лаха а хацар. ДIахьеха а саг вацар. Дале а йиIига шийна корабар из никъ. Комсомола райкоме яхар. ДIабийцар комсомолка ший бала, дийхар комсомольски путевкагIа гIишлош еча ше яхийтар. ХIама хиланзар цох, путевка яц, аьлар. ХIаьта цунна шийна а ханзар тIагIертта из гIулакх чакхдаккха.

Цу ханна дера кхувш йоагIача йиIигага цхьан йоазонхочунгара ше дахьийтача каьхата жоп.

— Са балийна комсомольски, кхыйола общественни организацеш оарцагIйоахаш даь новкъостал деце а, нийса хьехар деш дар из каькат, — яхаш дагалуви Белитас. — ХIанз а тIехь сога цIагIа долаш да из. Цун маIан, лоаца аьлча, халонашта майрра духьалъялара тIахьехар, къоначa сага вай мехка моллагIа а никъ бийлла хилар дар

Юха а шi-шийца йисар къона йоI. Ше-шийца йора уйлаш: «Дас яхар а даь Iийча бакъахьа йий-те? ТIаккха сай вахар айса а хIалакду аз, кхераенна, эсала хинна юхаялар хул цох. Фухха дале а даьна духьале а яь, сай новкъа, дего къоабалбеча новкъа яхача йийте бакъахьа, из никъ харцахьа а ца хилча? ТIаккха даьх яла еза са».

Уйлаш дукхагIа ме ю котйоалар шоллагIъяр. Кхетамо а дего а чоахар со саг а йолаш сай новкъа дIачакхйоале да а хьатIавоагIаргва, ца воагIе... Фу дергда? ХIара сага ший вахар хила ма дезий, ше саг вале.

Иштта, ше хержача наькъа тIа яьлар Белита.

Ше къахьийга даьккха ахча дацар цунга наькъа арайоалаш, хIаьта цIагIа дIадилла уллача даь ахчах кулг тоха дего йитанзар. Иштта ший цхьа барзкъа дехка нийца шийтта сом мара ахча а доацаш цIагIара дIаяхар къона, хIанз а вахара чам ханза йола йоI. 1968-ча шера цхьайтталагIча августе, кIирандийнахьа дар из. Шаьра дагадоагIа из ди Белитана.

— Новороссийск яхача городе йодача поезда тIа хайра со, — дагалуви цо ше бихьа никъ. Купе кхо саг вар. Лувш-оалаш хайра царна аз леладер. Хайра из вагона проводницана а. Мария яр цун цIи, тайпан цIи дневника тIа ца хьежача дагаягIац. Новороссийске яхаш цо ше йолча чу а йига даармалар а луш лелайора со. Дале а ишта лийнна яргйолаш дацар гIулакх. Цхьаннахьа балха отта лаьрхIар аз. Цхьан дийнахьа города юкъе араяьннача кхийттар сох ши моряк. Царех цаI-м тIехьагIа сона воша а хинна дIаэттар. Елпашев Владимир яхаш вар из. Из вар город Новороссийска комсомола горкома шоллагIа секретарь волча со йигар а, — соцаду цо ший къамаьл цхьан юккъа...

Дика, наьха бала ший бала хеташ советски сага дикагIа йола оамалаш йоахкаш боа нах хиннаб Белитах беттабеннараш юххьанца денз. БIаргаш цхьа ший тайпара уйлангахьа дахе хул цун комсомола горкома секретара тийша а тийша «Красный двигатель» яхача заводе токаралла ше балха яхийтарах, цеха коллективо ше безамца тIаэцара» цувцача хана.

Кхыча тайпара дар из яьча дезале цу хана хиннар. Дагайоалар даьна ший йоI. Яллацар йиIийца ше лелаяь хоарцо кхетаяь дехкеваьнна хиларах-м. А, из гаьна дар. «Наха гарга юхьIаьрж ма-ваьвий со йоIо. Фу аргда сох наха? ЙоIа доалде маггал къонах хиннаваш хьанехк ма-аргдий... Хьалаха еза. «Иштта уйлаш хиннай даь».

Комсомоле учете дIаоттаеш хилча, учетни карточка хьадеха дезаш ма-дий Iаьдал. Цу гIулакха Урус-Мартане Новороссийскера денача каьхатах хайнадар даьна ший йиIий адрес. Массехказа баха хиннабар Белитана тIехьа. Хоза аьлча а кхеро гIертача а шоай хIама ца хилча мара юхабаьннабацар.

ХIаьта «Красный двигатель» завода къона болхло ший вахара новкъа гIолла майрра йода дIахо. Цох кхет цу хана Советски Эскаре гIулакх деш вола зIамига саг, Александр яр цун цIи. Эскаре ше гIулакх даь воаллаше а Белитана тIехьавера Александр. ХIаьта цунга моарал дича, мараца Ташкенте дIаяха езаш хилар. Хала дар цхьа шу гаргга болх баьча, массаза а шоашца хьалкхийча санна, ше тIанийцача коллективах къаьста. Бакъда де хIама дацар.

Иштта, 1969 шера ший мараца цхьана Ташкенте дIаяхар Белита. Бакъда, цкъа дIакхийтта ког, нийссаза кхет яхача кицах тарра, дукха дIаьхдаланзар цун Ташкентера керда вахар а. ВIаший къаьстар мари сесаги. Къаьстар Белитий кара кIаьнк а вусаш.

Юха а новкъа яла йийзар къоначa наьна. ХIанз цIая юхь яцар. Ховра вахара хало ла ца могаш, цо кагьяь енай шийх аргдолга. Цудухьа хержар ше яь юрт — Буденовка. «Кокау» яхача совхозе доярка-машинисталла болх бе эттар. Шера совгIа болх беш цига яьккхача хана ший цIи гаьнна совхозал арахьа хазийтар Белитас.

Сихха караерзайир керда професси. Юххьанца денз яр хьалхалаттарашца. Дале а цигара вахар а, ма-аллара, цхьа шу совгIача хана мара дIаьхдаланзар. Хадданза кьахаташ ухар цIагIара, цIаяр дехаш. ТIеххьара а отпускагIа ера, тIаккха геттара а.

Диъ шу дар Белита цIагIара яьнна. Дукха хувцаденнадар цун вахаре. Бакъда хувцам хиланза бар даь кхетам. Из гIертар кIаьнк ший даьга дIа а венна йоI цхьаннахьа маьре яхийта. Юха а вIашкаэттар даьи йиIийи лоIамаш. Юха а шийчун тIара яланзар йоI. Кхетадир цо дIахо иштта лела йиш йоацилга. Шу гаргга ха яр из балха ца йохийташ цIагIа ягIа. Юххера а, 1972 шера июле Грознерча № 6 йолча СМУ изолировщицалла балха ера Белита. ХIаьта массехк бетта из болх баьчул тIехьагIа, хIанз ше йолча арматурщикий бригаде яха лайра цунна — дукхагIа безар из болх.

Станока йисте латт дикка дегIа тоаенна, юкъерча дегIара, маьлхо йоагайича санна хьатаро беркате юхь йола кхалсаг. Мололчтни-железобетона эшаш йолча арматурана аьшк сиха тел станоко. БIарг сийрда хьеж. Саго аргдац цу хIанз а къонача, хана меттел, иштта бала лайна боллашехьа а, дегIа а, кхалсага вахаре а хало хиннай аьнна. Шийх бIубенна я из, цудухьа я бухь чубаханза.

ХIанз ший массазара балха професси а хержа вIаштта диъ шера болх беш йолча къонача бера къона нана йолча Белитай вахар массаза а нийса хиннад ала валац со. Ший хьакъал, кхетам дIа ца кхачарах цхьацададола гIулакхаш сихъяларца даь хила а тарлу цо. Цхьабакъда вахаре никъ мелла гола етташ хиннабале а, керттерча новкъа нийса яхай из. Цунна хайнад болхлой классаца оагIув биллача ше харцъяргйоацилга. Дале а со ала воаллар из дац. Лайна хало, лайна бала, деха моарал — из деррига а доацаш юхаьча хила а мегар Белита ше га довхарг ухаш кхаьчача нийсача новкъа. Кхаьча хила мегар цхьацца болча наькъа дегаш сага балийга ладувгIа, сага бала кхетабе, сага бала хулачох эшабе ховш, безам болаш хиннадаларе...

Станока тIара сварочни агрегатага йода болхло-кхалсаг. Тхьовра санна ира, сийрда хьеж бIаргаш, лотор ца деш йисац цхьаккха а моттиг. Иштта чакхдоал балха ди. Чакхдаьнначул тIехьагIа цунга хьежаш я болхлой нийца Урус-Мартане йода автобус, хIаьта Урус-Мартане — ший ялх шу даьнна воI Руслан. ТIаккха мичара йоагIа Белитана СМУ постройкома член ше хиларах тарра техника кхерамзлен йоккхагIа йолча инспектора болх, цехе ше комсорг хиларах бу болх, СМУ комсомола комитета член хилар тIадожаду деккараш — уж деррига гIулакхаш кхоачашде ха? КорайоагIа, кхоачаш а ду.

Очерка тIа вувцаш вола саг цхьан тайпара паччахьалкхен совгIат доацаш ца хиларга даьннал вай. Цхьабакъда хIанза совгIат долаш яц вай очерка турпал. Дале а тешшаме ала йиш я уж совгIаташ шийна тергдолча новкъа яьннай Белита. ДIадахача шера 9-ча пятилетка итогех «социалистически яхье котало яьккхар» яха цIи елар комсомолкана.

Къаьстта ала безам боагIа производственни база мастер волча Федоров Владимир Алексеевича Белитах йолча уйлах:

— Болх тIехдика бу, тешаме новкъост я, моллагIча къамах вале а, сагаца оагIув балла ховш я. Дог лазаш я бала, хало кхаьчача сагах, керттера дар воча хIама бе-башка доацача, балха ледара волча сагаца барт товргболаш из ца хилар.

М.-Р. ПЛИЕВ.

ЦIий ца доалийташ ю операци

1976 шера СССР Паччахьалкхен премий хьожаяьй нейрохирурга, медицински Iилмай доктора Сербиненко Федора цо хьаь ма-ай хирурге геттара керда метод дагалацарах.

Академика Н. Н. Бурденко цIерагIча нейрохирурге Iилматохкама институтерча операци еча цIен кор йоккха телевизионни экран морг да. Цо йиш хулийт операци еча цIагIа деч гагIа хьежа. Моттигерча анестезе лозавайтаж пациент. ЦIий лелардоацаш «дIакъовла» деза пхаьний-мий аневризмана низ тела харш — хьаьна гонахьарча моттигашта низ беши цIий хецадалара кхерам тIатоссаши йола шерденнача «унеча» пхаьний гурмат.

Укх дукхача шерашка цу лазара ларба дуденадац чоалхане хирургически операцеш яра наькъаца мара: керта тутти хьалъэца, хьаь чу кхача, эйп хиннача пхаьна «гуччахьарча способагIа» операци е езаш хулар. Цхьа бахьан а нийса доацаш кулг кхийтача — дарба де лаьрхIача метте тоалургйоацаш чов хургьяр. Толам балара бола тешам бар алхха хирурга опыти говзали.

ХIанз пациента кхерам боацаш, атта лоалуш, дукхагIа йолча хала цIий ца доалийташ ю операци.

...Института здание чурча вокзарел кIезига эргаш да операци еш дола цIа чурча апаратураген инструментаашкен диллача. Алхха операционни истола геттара гарга латта рентгеновски установка я ший тайпара хургболча балха белгало. Хирурга керттера инструмент — катетер, массехк миллиметр йIаьха эластични баллон юкъе а йоаллаш йола пластмасса йIаьха шодилг.

Унахочун сий-пхаьнах биткъа маха чубохийт хирурго. ЦIий лелача пхаьна чу баллон-катетер чуувттаеш дола ший тайпара харш да из. Рентгеновски экрано йиш хулийт хирурго беча балха бокъонца тIахьожам лоаттабе, пхаьна чугIолла йода катетер зе. Дехкар сенах латт аьлча, дарбан баллон аневризмага дIакхоачаярах латт.

Циггача соцалу. 1—2 миллиметр шера баллон «бIарга гуччахьа» ювсаяла йолалу, аневризмана цIий тIаккхувлача пхаьн участок дIа а лоацаш. Катетер чу гIолла баллона чу йода рентгено-структурни коачал, цунна тIеххьа — сихха чIоагIлуш йола коача силикан. Из чIоагIъенча ма-яьллинге а, катетер баллонах дIа а къаьсте, цIий лелача пхаьна чура араяькх. ХIаьта баллоно, герметика санна, чIоагIа дIакъовл пхаьна аневризмагахьа ухача цIийна никъ дIа а къовлаш. Цул тIехьагIа денз дIа зелие йоацача йоал из. Операци чакхъяьннай.

— Эйп долча моттиге лоза а вергвоацаш цу тайпара 300 операци яьй тха институте, — яхаш дувц доктора Сербиненкос. — 11 беттагара 72 шерага кхаччалца хи яьина болча унахоша дика лайнай уж. ХIанз из метод мехкарча еррига нейрохирургически клиникашка дIайоаржаеш я. Иштта дунен дуккхача мехкарча цу даькъе бокххагIа болча специалисташа цхьатарра раьза хиннa къоабалъяь тIайицай из «Сербиненко IаьдалагIа йола операци» аьнна цунах цIи а тилла.

Елена ПРАЛЬНИКОВА. (АПН).

«МАХЬМУД ЭСАМБАЕВ»

Кердача фильма премьера

Газет дешарашта дика йовзаш я кинорежиссера, актера Мамилов Суламбика цIи. Царна дика дагайоагIа цо театре а кино а ловзаяь ролаш, телевизионни экранашка чакхдийннад цо уваттадаь мехкдаьтта доахарех, машинашъерех дола документальни фильмаш.

Иштта ховш дар дIадахача аьхки ший творчески коллективаца цхьана вай гIорваьнача мехкахочун СССР халкъа артиста Эсамбаев Махьмуда творчествах лаьца фильм-концерт из оттадеш волга. Мамилова духхьашха оттадеш дац фильм-концерт. Массехк шу хьалха Центральни телевидене гIолла хьекхар наха дика тIаийца «Лезгинка» яхача Дагестана халхарий ансамблах дола цун фильм-концерт.

Цу тайпарча балха опыт йолаш бале а хIанз режиссерай ерригача съемочни коллективан хьалхашка лаьттар хала а чоалхане а декхар дар. ХIана аьлча М. Эсамбаева вахарах а искусствах а геттара дукха язъдаьд, массехк кинофильм а оттадаьд. Цудухьа атта дацар цунах кхычарна тара доаца, ший тайпара керда дош ала.

ХIанз фильм даьккха даьннад. Керда шу хьахилале массехк ди хьалха цунга хьожаш хиннай Центральни телевидене комисси. Цо лакха мах баьб Нохч-ГIалгIайи КъилбаседаХIирийи телевидене даьккхача «Махмуд Эсамбаев» яхача цу фильма. Кастта из хьокхаргда Центральни телевиденеи мехка йоккхагIйолча телестудешкеи гIолла.

ХIаьта кхычарел хьалха цунга хьажа йиш хилар самардийнахьа Грознерча «Родина» кинотеатре хиннача премьере баьхкарий. Гулбеннараша тIоараш детташ безаме тIаийцар премьере вена Эсамбаева Махьмуд ше а режиссер Мамилов Суламбик а, фильма художник Полонкоев Мурад, кинооператораш Куан Николайи Тимофеев Юрийи, звукорежиссер Беспалов Вадим. Къамаьл даьча М. Эсамбаевеи С. Мамиловеи дийцар фильмах а из доаккхача хана шоаш баьча балхах а лаьца.

ДIадолалу керда фильм. Экрана тIара шовзткъа минута вайга кхы цIаькхаза а гу дика довзаш дола шоаш моргаш кхы доаца Эсамбаева ду вайнаьха, индийски «Дошо даьла», испански, «Автомат», эрсий лирически, «Макумба» яха бразильски а кхыдола а халхараш. Белгалдаккха доагIа фильма автораша духхьал концертни номераш вIашагIтеха ца Iеш Эсамбаева халхараш цхьан режиссерски уйланца дийзалга. Вахаро хьаккелла да халхараш, царца шоай самукъадоаккхаш, шоай бала кодабеш хиннаб халкъо. ТIехьагIо мара даьннадац уж сцена тIа. Хетаргахьа, цудухьа Эсамбаева фильме мел ду халхараш арахьа гу вайна: е лоаман босе тIа, е гIомарий аренашка, е хьун йистерча баь тIа. Цо ший тайпара къьагагIа довзийт хIара халхара маIан, цо чулоацаш йола уйла.

Иштта дика ба операторий а звукорежиссера а болх. Къаьстта ала доагIа фильма художника Полонкоев Мурада балхах. Цу фильма лаьрхIа цо дахчах хьаьяча скульптураша бIаьхегIа бу экрана тIара вайна гуча халхарий чулоацам, цар хозал.

Эсамбаев Махьмуда искусство езараштa дика совгIат хургда цу фильмах.

С. МУТАЛИЕВ.

МОЛДАВСКИ ССР. Республика столице бахача нахах ши эзар совгIа саг шоай къахьегама ди чакхдаьлча Кишиневски профсоюзий культура Двоцерча студешкеи кружокашкеи дакъа лоацаш хул. Зрителаш къаьстта чIоагIа безам тIабахийте хьеж самодеятельни шин драматически театра, «Чокырлия» яхача халхареи музыкаи ансамбла, «Сонор» яхача эстрадни оркестра хоровой коллективай, вокальни ансамбла артисташка. Кердача шера хетаяь концертий керда программа кийчъяьй цар.

СУРТА ТIА: керда шу хьатIакхоаччаш иллеи халхареи традиционни цIей долаш профсоюзий культура Двореце «Чокырлия» яхача халкъа ансамбла доакъошхоша оттадаь концерт.

В. ЧАЙКОВСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ГIУЛАКХАШ МАССАНАХЬА ДИКА ЛЕЛАЦ

ДIадахача шерашкарчул къахьегамхошта культурни гIулакх делга дуккха дикагIа вIаштIехьдаьккхад укх шера. Цу гIулакка керттерча бахьанех цаI да КПСС XXV-ча съезда решенеш кхоачашъяра хьинар тIадерзадаь культура болхлоша къахьийга хилари ерригача художественни самодеятельноста коллективай болх айбаь къахьегамхой художественни самодеятельни творчества Ерригсоюзни фестивала II тур чакхъялари.

ДукхагIча даькъе цо хьагойтар укх тIеххьарча шерашка художественни самодеятельноста доакъашхой лакхъенца говзал. Репертуара идейно-художественни боарам лакхбеннаб Карабулакерча, Арштерча, Галашкарча, Нестеровскерча, Серноводскерча культура цIеношкеи, хIаьта иштта районни культура ЩагIа.

Коллективай программашта юкъеяхай советски наьха къахьегама турпалал, цар хьинар, цар дикагIдола гIулакхаши оамалаши хьагойташ йола произведенеш.

Болх дика беш да Ассински культура ЦIа. Укхаза духьешха вIашагIъелла я шоай юртахошта хьалхашка яь ца Iеш лоалахарча колхозий къахьегамхошта хьалхашка а выступленеш ю Казалов Юрий Васильевича кулгалду вокально-инструментальни группа.

Цун балха юкъе хьинаре дакъа лоац школа-интерната преподавателаша Соколова Татьянас, Тимошенко Валентинас, Круглова Марияс.

Пхи шу хьалха культура ЩагIа болх беш яр казакий хор, тIехьагIа еха дIаьлар из. ХIанз ший болх юхаболабеш я из, 23 саг ва цига репетици еш.

ХIанзалца хор, вокальни группа е халхара коллектив йоацаш я Серноводски юртбоахама техникум а Нестеровскера культура ЦIа а. Уж кхоачамбоацараш дIа а даьха хьажар чакхдоаккхача юкъа цига болх тоабир.

Цунца цхьана Мужечара, Троицкера, Алхастера, коллективаш шоай декхарех лоархIаяланзар.

Заключительни хьажаре дакъа лацанза йисача художественни самодеятельноста коллективашта теркам тIабахийта беза колхозий, учреждений партийни, комсомольски профсоюзни организацеша. Цар декхар да даьха толамаш чIоагIдар, художественни самодеятельносте баькха керда доакъашхой цIаухаргбоацаш гIулакх дар.

Iа хьатIакхаьчад. Культураца гIулакх доагIача наькха гIулакхий бехктокхаме экзаменатор да из. Къаьстта уйла яь хила дезаш да Iан замалахьа культучрежденеша болх бара гIулакх. ДIадахача шерашкарчул дукхагIа хьахийцад укх шера доагор. Къаьстта дика новкъостал даьд культучрежденешта Кирова цIерагIча, «Путь к коммунизму», «Восход» яхача колхозаша. Цар шоай ханнахьа доагор Iалашдаьд, эшаш йола ремонт яьй.

Бакъда, халахете а, цхьадолча боахамаша ремонтни балхаш чакхдаха новкъостал дац. Царех ба Орджоникидзе, «Заветы Ильича» цIерагIча колхозий кулгалхой.

З. ФЕВРАЛЕВА,
Сунженски района культура отдела заведующи.

МАЛАР МЕЛАР — ЗУЛАМ

Вай обществана, наькха унахцIенонна зе доккха доал тIехдоахаш малараш мелача нахах. Гудермесски района Брагуны яхача курорте культура отдело, госавтоинспекце чакхъяьккхар «Малараш меларцеи алкоголизмацеи къовсам лоаттабаран табара бохь чоагIбарах доладол» РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указ шерра дIаяздеш тематически каре.

Сайре дIайолалуш гулбеннараш тIехь къамел дира «ЩагIа доакъа къаракъ» яха фильм. Цул тIехьагIа къамал дира хIара культура отдела заведующа А. В. Зубайраева дийцар тIехдоахаш малараш меларцеи алкоголизмацеи къовсам лоаттабара культура учрежденештен юртарча интеллигенцеи хьалхашка латтача декхарех, сага унахцIенонна къаракъах доалача зенах дар центральни районни больница лора И. Ш. Яникова даь къамаьл. «Алкоголи наькъа тIара хатарашни» — иштта яр ГАИ автоинспектора Р. С. Саркисьяна белгалла цифраш а йолаш даьча къамаьла тема.

Сайре йистебоалаш гулбеннараш хьежар фильмашка.

Цу тайпара сайреаш чакхъярг яргья района массайола культура учрежденешка.

С. БОЛДЫРКОВА,
Гудермесски горисполкома культура отдела инспектор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 январь
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. Дуккха серийни мультфильма премьера. 3-гIа, 4-гIа сереш (ГДР). 9.55 — Берашта дола фильм. «Лаьча Шахин» яха художественни фильм. 10.35 — БТ. «Кагирхой творчество». 11.20 — «Саги закони». 14.00 — БТ. Документальни фильмай программа. 16.10 — БТ. «Фатанча кхел» яхача телевизионни дуккха серийни художественни фильма премьера 2-гIа сери. 16.15 — БТ. «Iилманхочоа дош да». СССР Iилмай Академе члена-корреспондента Жмерина выступлени. 16.30 — БТ. «Шахматный школа». 17.00 — БТ. «Самукъане вIашагIакхетар». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Берашта йола стихаш». 18.30 — Миллионий ленински университет. Стахановски боламагара хIанзарча къахьегама починашка кхаччалца. Передачана юкъе дакъа лоацаш ба КПСС Центральни ревизионни комиссе член, Социалистически къахьегама Турпал Додор а философски Iилмай доктор, профессор Здравомыслов а. 19.00 — БТ. «Экрано доттагIий вIашагIатох». 19.45 — БТ. «Мастер» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Когсоалозаш фигурни хахкарах йола СССР чемпионат. Вильнюсера передача. Йистеяьлча — Кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.30 — «Нохч - гIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Школьни каникулий деношка. Республикански тенакий театра спектакль (нохчий меттала. 19.10 — Документальни фильм. 19.30 — Йовзонхо а пятилетка а. Колхозни къахьегама турпалий хьакъехьа поэт Иван Минтяк. 19.50 — СССР вежарий республикай денош. Карельски АССР. «Карелия» яха документальни фильм. 20.30 — ЗIамига концерт. 20.55 — Хоамаш, реклама.

7 январь
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. Мультфильмай программа. 10.00 — Берашта дола фильм. «Гапза гIайре» яха художественни фильм. 11.25 — Миллионий ленински университет. «Стахановски боламагара хIанзарча къахьегама починашка кхаччалца. Передачана юкъе дакъа лоацаш ба КПСС Центральни ревизионни комиссе член, Социалистически къахьегама турпал Додор а философски Iилмай доктор, профессор Здравомыслов а. 14.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 14.45 — Александра Прокофьева творчества. 15.25 — БТ. «Фатанча кхел» яхача телевизионни дуккха серийни художественни фильма премьера. 3-гIа сери. 16.30 — БТ. «Москва а москвичаш а». 17.00 — «Хьаде тхоца, хьаде оаха санна, хьаде тхоал дикагIа». ГДР-ера передача. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ. Мультфильм. 18.35 — Моцарт. Номер 39-гIа йола симфони. Ленинградера передача. 19.00 — БТ. «Бизнеса дунен тIа». Передача дIахьу политически обозревателa Дунаева. 19.30 — Иллеш доах РСФСР халкъа артиста Райкова. 19.50 — БТ. «Вай биографи. 1926-гIа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Когсоалозаш фигурни хахкарах йола СССР чемпионат. Кхалнах. Шоай лоIамагIйола программа. Вильнюсера передача. 22.15 — БТ. «Шера ханаш». Эстрадни программа. Йистеяьлча — Кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч - ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Дисциплина кхоачашъяр. Толамга бода никъ. «Урожайный» яхача совхоза коллектив йолча (нохчий меттала). 18.50 — Документальни фильм. 19.20 — ЗIамига бераш шоана (гIалгIай меттала). 19.30 — Шун письмоех дола концерт (нохчий меттала). 20.00 — Советски Союзе гIолла. Кинопрограмма.

РАДИО

6 январь

6.30 — «Моттигерча удобренех дикагIа пайда эца». яха беседа (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Социалистически Къахьегама Турпала Гайтамиров Ширванена дола музыкальни радиокритика (нохчий меттала). 8.40 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала). 9.15 — «СелаIад» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 9.45 — «Опыто хьех, масало дIавуг». СССР Лакхехьарча Совета депутата Бисултанова бригадах йола корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.00 — Нохч - ГIалгIай спортивни вахар (эрсий меттала). 16.30 — Сийлахь - Йоккхача Октябра 60 шу дизарга: Сагана долча дикана. Беседа. (гIалгIай меттала). 16.45 — ИтталгIча пятилетках медицински Iилма. Беседа. (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

7 январь

6.30 — «Юртара Iуйре». «Самашкинский» совхозера передача (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Вошал долча халкъий ашараш» яха концерт (нохчий меттала). 8.50 — Социалистически яхьа дневник (эрсий меттала). 9.15 — КПСС 25-ча съезда соцамаш кхоачашде. Нефтехимиким встречни план. СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводера передача (нохчий меттала). 9.30 — «Атевст» яха радиожурнал (эрсий меттала). 9.50 — Ашараш. 16.00 — Сходаш хиннад, кхоачашдаьр фуд? Шалински районера корреспонденци (нохчий меттала). 16.15 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала). 16.35 — Социалистически яхьа хьалхалатташта дола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней моркха а йолаш, цхьайолча а йолаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIогIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 10 — 15, Грозне 12—14 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш моркха а йолаш, йочан а йолаш, цхьайолча а йолаш, тайп-тайпара оагIонашка а хьекхаш секунде 3—7 метр чIогIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республикий бийсанна 19—24, дийнахьа 9—14 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Белорусски ССР. Вычислительни техника Мински производственни объединене производства эффективность лакхъяран продукце дикал тоаяран тIехьа шерра социалистически яхь йоаржаяьй. Предприяте дукха болх бу технологи эргаяьккха товеш, керда техника юкъе йоалаеш. Кийч а яь болх бе йолаялийтай дикала управлени яра йола комплексни система. Ерригача подразделенешка вIашагIъеккхай халкъа тIахьожама посташ, рейдови бригадаш. Царна керте латт коммунисташ. Хадданза дукхагIа хулаш боагIа цкъа дIахьоккхаше ОТК-га шоай продукци дIалуш бола болхлой, бIарчча участкаш.

Ер сурт даьккхад объодинене керттерча предприяте — Г. К. Орджоникидзе цIерагIча электронни вычислительни машинаш еча заводе.

СУРТА ТIА: монтажа управлени яра автоматизированни система юкъе йоалаяьча № 2 йолча сборочно-монтажни цехе. Дикала Знак енна «Минск-32» яха ЭВМ «ЕС-1022» яхача электронно-вычислительни машина монтажа технически процесс еш я. Хьалхарча плане — коммунистически къахьегама ударникаш воккхагIвола инженер-математик Е. Д. Петровичи инженер-электрик П. Л. Федорчуки.

А. Николаева сурт.
ТАСС фотохроника.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-81-46; промышленноста отделан — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмаи отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-81-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05003. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92. Заказ № 00096.